

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií, katedra sociologie

Bakalářská práce

2015

Jan Oreský

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií, katedra sociologie

Jan Oreský

Prvky kontroly a rituály uživatelů konopí

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Jan Oreský**

Vedoucí práce: **Mgr. Michal Kotík**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

ORESKÝ, J. *Prvky kontroly a rituály uživatelů konopí*. Praha, 2015. 57 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Michal Kotík

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá tématem kontrolovaného užívání marihuany. Cílem této práce je zmapovat prvky kontroly, kterými uživatelé marihuany minimalizují vznik potenciálních problémů spjatých s užíváním této drogy. V teoretické části jsou popsány základní vlastnosti marihuany, vysvětlena teorie kontrolovaného užívání drog a význam drogového rituálu a charakterizována situace ohledně užívání marihuany v České republice pomocí nejaktuálnějších populačních šetření. V praktické části jsou formulovány výzkumné otázky, popsána metoda výběru respondentů, etika výzkumu a způsob analýzy dat. Analýzou polostrukturovaných rozhovorů s dlouhodobými uživateli marihuany jsou zde identifikovány životní oblasti ovlivňující kontrolu respondentů, a také jejich kontrolní návyky v oblasti užívání drogy, jimiž dosahují požadovaného účinku marihuany. Dále jsou popsány faktory, které nejvíce ovlivňují výběr konkrétních prvků mezi uživateli a na závěr je zde vytvořen a popsán model kontroly užívání marihuany.

Abstract

This bachelor thesis deals with the controlled use of marijuana. The aim of this work is to describe elements of control, which are used by marijuana users to minimize the potential problems connected to the use of this drug. The theoretical part summarizes basic information about marijuana, explains the theory of controlled drug use and the meaning of drug ritual. It also characterizes the marijuana use in the Czech Republic using the most recent population surveys. The empirical part formulates basic research questions and describes method of respondent selection, research ethics and approach of data analysis. Analyzing semi-structured interviews with long-term users of marijuana identifies areas of life influencing the control of respondents, and also their control habits in the use of the drug, which achieve desired effect of marijuana. The following

part describes the factors that most influence the selection of concrete elements of control among users and there is also created a model of controlled use of marihuana.

Klíčová slova

Marihuana, konopí, rituály, prvky kontroly, kontrolované užívání drog, droga, set, setting

Keywords

Marijuana, cannabis, rituals, elements of control, controlled drug use, drug, set, setting

Rozsah práce: 72 932 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15.5.2015

Jan Oreský

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Michalu Kotíkovi a Mgr. Janu Morávkovi Ph.D. za jejich cenné rady, podnětné připomínky, trpělivost a ochotu, se kterou přistupovali k vedení mé práce.

Institut sociologických studií

Projekt bakalářské práce

Předpokládaný název práce:

Prvky kontroly a rituály uživatelů konopí

Ve své bakalářské práci bych se chtěl zabývat tématy prvků kontroly a rituálů u uživatelů konopí. Rituály byly dříve mezi sociology, například u Durkheima, zkoumány hlavně ve spojitosti s náboženstvím. Nyní již však víme, že se objevují i u sekulárních činností včetně užívání drog. Grund říká, že rituální chování se od rutinního liší tím, že má určitou symbolickou rovinu pro každého účastníka. Slouží také částečně jako neverbální komunikace a tím umožňují lepší přípravu jedinců na akci. [Grund, 1993] Každý aktér však funkci daného rituálu vnímá jiným způsobem, a proto bych se chtěl zaměřit na to, jaké funkce přisuzují odlišní aktéři konkrétním rituálům. Následuje jeden příklad toho, co by mohlo být zajímavou otázkou. Uživatelé marihuany ji berou jako drogu sociální. Jak se tedy budou lišit funkce u těch, co konzumují drogu ve skupině a těch, co preferují samostatné užívání? Dále bych chtěl popsat a vysvětlit jednotlivé rituály u všech stádií konzumace marihuany. Od jejího sehnání, buď pomocí nákupu či obdržení od někoho jiného, přípravy před konzumací, samotné konzumace až po následný rauš a pominutí účinků drogy.

Užívání marihuany ale není řízeno jen rituály, ale také sociálními normami, které jedinci říkají, jak a kdy může drogu užívat. Zahrnují jak neformální pravidla uvnitř konzumující skupiny, tak i formální v podobě státních nařízení a zákonů. [Grund, 1993] Všechny tyto pravidla mají velký vliv na prvky kontroly uživatelů konopí. Tím se dostávám ke svému druhému hlavnímu tématu. Prvky kontroly budou také značně variabilní, protože rekreační uživatelé, budou mít pravděpodobně naprosto jiné kontrolní „návyky“ než pravidelní uživatelé a to jak po kvantitativní, tak po kvalitativní stránce. Jednoduchým příkladem je například neužívání marihuany u občasných konzumentů, když mají špatnou náladu. U těch zkušených a častých uživatelů se s takovým dbáním na svůj „set“ tak často nesetkáme. Důležitost „setu“ a „settingu“ na užívání drog byla prokázána už během Vietnamské války, kde vojáci vlivem prostředí (setting) a tím, že byli více labilní (set) požívali heroin v obrovské míře. [Zinberg, 1984] Velké rozdíly také budou určitě panovat mezi lidmi, kteří nechtějí, aby se někdo jiný

(např. rodiče) dozvěděl o jejich užívání a u těch, kterým takovou starost nemají. Mým výzkumným cílem bude tedy přijít na determinanty používání rozličných prvků kontroly.

Součástí mé bakalářské práce bude kvalitativní výzkum pomocí polostrukturovaných interview, kterých bych chtěl vykonat na počtu cca 10 respondentů. Ten mi bude sloužit hlavně k proniknutí do prvků kontroly jedinců a jejich vztahů s jejich společenským statutem, jejich důrazu na „set“ a „social setting“ při užívání. Další součástí mého výzkumu by mělo být pozorování uživatelů marihuany při konzumaci, abych mohl identifikovat jejich rituály.

Struktura mé bakalářské práce by teda měla být následovná. Na začátku bych chtěl popsat poznatky o sociálních rituálech a dát je do vztahu k užívání drog, vysvětlit základní termíny jako je například „set“ a „setting“ a stručně charakterizovat stav užívání konopných drog mezi občany České republiky. Tím bych si měl položit základní kámen pro můj terénní kvalitativní výzkum, který bude induktivně založený. Poznatky z mého výzkumu bych poté chtěl dát do vztahu s teoretickými znalostmi získaných četbou a tím posunout své poznání, abych byl poté schopen načrtnout model prvků kontroly a rituálů mezi uživateli marihuany, což bude hlavním cílem mé bakalářské práce.

Literatura:

GRUND, Jean-Paul C. *Drug use as a social ritual: Functionality, symbolism and determinants of self-regulation*. Rotterdam: Instituut voor Verslavingsonderzoek (IVO), 1993. ISBN 90-74234-03-8.

ZINBERG, Norman E. *Drug, set and setting: The basis for controlled intoxicant use*. Yale University: Yale University Press, 1984. ISBN 0-300-03110-6.

Předpokládaný seznam studijní literatury k bakalářské práci:

Collins, R. *Interaction Ritual Chains*. Princeton: Princeton University Press. 2004

Grimes, Ronald L. *The Beginnings of Ritual Studies*. Columbia, SC: University of South Carolina Press. 1994.

GRUND, Jean-Paul C. *Drug use as a social ritual: Functionality, symbolism and determinants of self-regulation*. Rotterdam: Instituut voor Verslavingsonderzoek (IVO), 1993. ISBN 90-74234-03-8.

MIOVSKÝ, M., et al. *Konopí a konopné drogy : adiktologické kompendium*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-0865-2.

Seidman, I. *Interviewing as qualitative research*. York and London: Teachers College Press New. 1998.

Strauss, A. & Corbinová, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert. 1999.

ZINBERG, Norman E. *Drug, set and setting: The basis for controlled intoxicant use*. Yale University: Yale University Press, 1984. ISBN 0-300-03110-6.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. TEORETICKÁ ČÁST	3
1.1 VLASTNOSTI MARIHUANY	3
1.2 TEORIE KONTROLOVANÉHO UŽÍVÁNÍ.....	4
1.3 DROGOVÝ RITUÁL	6
1.4 SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE.....	8
1.4.1 Prevalence užívání	9
1.4.2 Postoje občanů k marihuaně.....	9
1.4.3 Charakterizace českého prostředí.....	10
1.5 RIZIKOVÉ UŽÍVÁNÍ MARIHUANY A JEHO MĚŘENÍ	11
1.5.1 Používané testy.....	11
1.5.2 Rizikové užívání v České republice.....	13
1.6 SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI.....	13
2. PRAKTICKÁ ČÁST	14
2.1 METODOLOGIE	14
2.1.1 Výzkumné otázky	14
2.1.2 Výběr respondentů.....	15
2.1.3 Medailonky respondentů	16
2.1.4 Etika výzkumu.....	18
2.1.5 Sebereflexe na pozici výzkumníka	18
2.1.6 Analýza získaných dat	19
2.2 VÝSLEDKY ANALÝZY	19
2.2.1 Vnější kontrola	19
2.2.2 Vnitřní kontrola.....	24
2.2.3 Determinanty prvků kontroly.....	31
2.2.4 Shrnutí zjištění výzkumu	34
ZÁVĚR.....	36
POUŽITÁ LITERATURA	38
SEZNAM PŘÍLOH.....	41
PŘÍLOHY	42

Úvod

Hlavním tématem této bakalářské práce jsou prvky kontroly uživatelů marihuany. S touto nelegální drogou mám své vlastní zkušenosti, kdy jsem ji užíval ve větší míře v mládí, ale poté jsem její užívání kvůli některým jejím negativním účinkům omezil na naprosté minimum. Už v té době jsem začal potkávat a nyní stále potkávám další jedince, kteří pravidelně užívají či dokonce pěstují tuto drogu a zdánlivě jim z toho nevznikají žádné závažnější problémy, jakými by třeba mohlo být trestné stíhání policií nebo problémy v rodině a v práci. Zdálo by se tedy, že mají své užívání pod kontrolou. Je tomu tak ale doopravdy, a když ano, jak toho dosahují? Mají nějaké zásady, které jim pomáhají vyhnout se sociálním sankcím? Já takové zásady měl, což ale neznamená, že je musí mít i všichni ostatní, a tak mne odpovědi na tyto otázky vždy zajímaly. Další motivací je pro mne také černobílé vidění drog, které vidím ve velké míře mezi svými známými a kamarády. Jeden tábor zastává názor, že drogy, a zvláště ty ilegální, jsou největší zlo a ti, co je užívají, jsou přinejmenším ostudou lidstva. Ve druhém táboře naopak panuje přesvědčení, že drogy jsou velice fajn a nepřemýšlejší moc nad negativními následky, které jejich užívání může přinést. Proti oběma těmto protichůdným stanoviskům mám vážné výhrady a chtěl bych prostřednictvím této práce ukázat, že marihuana má své kladné stránky a její užívání může člověku přinést příjemné zážitky, ale jen pokud si je vědom i jejich negativních vlastností.

Tato práce by měla čtenáři poskytnout přehled o tom, jaké kontrolní mechanismy používají konzumenti marihuany k tomu, aby udrželi své užívání pod kontrolou. Měla by také vysvětlit, proč někteří uživatelé mají odlišné prvky kontroly než jiní a určit faktory, které při výběru kontrolních rituálů hrají největší roli. Čtenář by měl tak po přečtení mít nejen lepší vhled do chování konzumentů nejrozšířenější nelegální drogy u nás v České republice, ale také by měl být více způsobilý k posouzení, jaké užívání marihuany je nebezpečné jak pro samotného uživatele, tak pro společnost.

Následující text je rozdělen do tří částí. V té první, teoretické, se nejdříve dozvíte základní fakta o marihuaně, poté o teorii kontrolovaného užívání drog a nejdůležitějších dílech a výzkumech, které se jí věnovaly. Budou zde vysvětleny všechny základní pojmy, s kterými se budete během čtení opakovaně setkávat. Dále zde bude zmapována nynější situace ohledně marihuany v České republice, uvedeny nejdůležitější statistiky jako například

prevalence užívání mezi Čechy a postoje občanů k marihuaně. Závěrečný díl teoretické části je věnován testům, které jsou v současnosti používány při posuzování rizikového užívání marihuany. Vše nejdůležitější je pak zrekapitulováno ve shrnutí teoretické části.

Praktická část začíná metodologií mého kvalitativního výzkumu, v níž narazíte na hlavní a vedlejší výzkumné otázky, na které jsem chtěl pomocí rozhovorů s uživateli najít odpovědi. Také je zde popsána analýza těchto rozhovorů a závěry z ní plynoucí. Závěrečná třetí část shrnuje mé výsledky a přidává nápady, které by bylo možné realizovat v dalších výzkumech.

1. Teoretická část

1.1 Vlastnosti marihuany

Marihuana patří mezi konopné halucinogenní drogy. Její hlavní účinnou látkou je psychotropní složka THC. „Intenzita účinků THC závisí na řadě faktorů, jako je kvalita, množství a forma drogy, způsob aplikace, dosažená koncentrace v jednotlivých oblastech organismu“ [Miovský, 2008:100] Nejčastějším způsobem aplikace je způsob inhalační (kouření) a perorální (požívání). Obsah THC v marihuaně se pohybuje většinou mezi 0,5 a 10,0 %. Při kouření je množství inhalovaného THC velmi závislé na inhalační technice a zkušenostech kuřáka. Stupeň expozice ovlivňuje řada faktorů, jako počet vdechů, délka zadržetí vdechu v plicích a vdechnutý objem, doba mezi vdechy a doba kouření [Miovský, 2008:101]. Zkušený uživatel tak do sebe dokáže dostat více THC.

THC způsobuje při malém množství užití drogy „euforii, uklidnění, malátnost a apatii, trochu větší dávky pak těkavou pozornost, rychlý a náhodný tok myšlenek, změny ve vnímání času a zbystrění smyslů a konečně vysoké dávky uvedou tělo do nehybného klidu a mozek zaplaví proudem fantazií“ [Miovský, 2008: 225]. Stav po užití drogy (rauš) nezáleží jen na množství užití drogy, ale také na dalších faktorech jako genetických dispozicích jedince, fyzickém prostředí, konkrétní společnosti atd. [Miovský, 2008:226-228].

Nejrozšířenějším způsobem konzumace marihuany je joint, což je ubalená cigareta z nadrcené marihuany, která je často smíchána i s tabákem. Pro konzumaci bez příměsí někteří uživatelé využívají šlukovky (skleněňky), které ale mají malý objem. Naopak velký objem pojmu některé fajfky a bongy (vodní dýmky). Bong umožňuje déle v sobě udržet nasátý kouř, a tak je pro něj typická větší intenzita raušů [Miovský, 2008:132-133].

1.2 Teorie kontrolovaného užívání

Všechny nezákonné drogy jsou špatné a nevyhnutně zdraví škodlivé, „návykové“, a proto je abstinence jedinou alternativou. Tímto stereotypním moralistickým názorem byla dříve ovlivněna většina výzkumů zabývajících se drogami, kde jakákoliv konzumace (use) těchto látek byla označována jako zneužívání (abuse) [Zinberg et al., 1978]. To už naštěstí dnes neplatí a to hlavně díky výzkumům ze 70. let (např. Robinsovo zkoumání vietnamských veteránů z roku 1977), které dokázali, že ne každé užívání zakázaných drog vede k závislosti. To dalo vzniknout konceptu kontrolovaného užívání, tj. konzumace drog, která reguluje drogové chování tak, aby předcházela negativním následkům a posilovala ty pozitivní [Schneider, 1997:96].

Na konci sedmdesátých a hlavně v osmdesátých letech tak začali vznikat první typologie kontrolovaných uživatelů rozličných drog. Blackwell (1983) ukázal 3 typy kontrolovaných uživatelů opiátů. „Tuláci“ (drifters) popsal jako příležitostné uživatele, na které farmakologické účinky opiátů udělaly poměrně malý dojem a pro něž byly jiné aspekty života důležitější než užívání drog. Regulátoři (controllers) byli značně přitahováni účinky drog, ale reagovali tak, že si ustanovili přísná pravidla užívání a intenzivně reflektovali dopady svého užívání na své životy. Překonávače (overcomers) popsal autor jako uživatele, kteří umožnili rozvoj závislosti, ale později tyto své „epizody závislosti“ ukončili, aniž by propadli závislosti chronické“ [Morávek, 2007:447-448]. Farmakologické účinky (jak působí na mozek, jakou dobu vydrží účinkovat) ale nejsou jedinou proměnnou, na kterou berou uživatelé zřetel. Zinberg jí ve své teorii kontrolovaného užívání omamných látek doplnil o další dvě proměnné.

První je set (osobnost, tělesné dispozice uživatele a jeho nálada), což bylo hned několikrát empiricky ověřeno, například „introverti mají větší intenzitu rauše, úzkostní jsou rezistentní vůči určitým symptomům [Miovský, 2008:227]. Další proměnnou, kterou Zinberg

přidal, je setting. Pod tímto pojmem označuje vliv prostředí, sociálního a fyzického, na prožitek intoxikace drogou [Zinberg, 1984]. Proto uživatelé v zemi, kde je marihuana legální (Nizozemí) budou mít některé prvky kontroly odlišné od uživatelů např. v USA, což uvidíte níže na výzkumu Cohena a Kaalové. Zajímavostí je zjištění Apslera, že uživatelé, kteří spoléhají hlavně na vnitřní kontrolu (např. užívají dávku léků podle svého pocitu a ne podle doporučení doktora), mají tendenci se cítit více závislí na droze a je větší pravděpodobnost, že jim způsobí nějaké problémy v jejich životě než u těch, kdo dají spíše na vnější kontrolu [Apsler 1979].

Zinberg dále představil pojem sociální kontroly nad užíváním drog. Ten se skládá ze dvou složek – sociálních rituálů a sociálních sankcí. Rituály jsou ve zkratce předepsané vzorce chování (více se o nich dozvíte níže). Sociální sankce jsou pravidla, podle kterých se řídí užívání drogy. Můžeme je rozdělit na formální a neformální. Formální jsou právní předpisy a zákony, jež upravují konzumaci drog. Mezi neformální řadíme pravidla skupiny, ve které jedinec drogu užívá nebo třeba obecná pravidla užívání (Alkohol za volant nepatří, Neužívat marihuanu při práci). Příkladem sociální sankce by tak mohlo být nekonzumování drogy, když má jedinec nějaké povinnosti a odpovídajícím rituálem by bylo užívání jen o víkendech (za předpokladu, že je má volné). Tento model později zkritizoval Grund a nahradil ho svým vlastním. Podle něj kontrola závisí na 1. Životní struktuře 2. Rituálech a pravidlech 3. Dostupnosti drog [Morávek, 2007:449]. Opodstatnění poslední složky můžeme vidět na výše zmíněném výzkumu vietnamských vojáků. Většina z nich totiž po návratu domů přestala heroin užívat z důvodu horší dostupnosti drogy a o mnoho větší ceny. Kromě těchto obecných (tj. uplatnitelných na všechny druhy drog) teorií byly dále vytvořeny „konkrétnější“ teorie týkající se kokainu a heroínu.

Kaplan a kol. (1992) představili tři typy uživatele kokainu, „příležitostný“, „nutkavý“ a „kontrolující se“ uživatel. Cohen (1989) představil prvky kontroly kokainových kontrolujících se uživatelů. Ti, aby co nejvíce předcházeli negativním dopadům drogy, dodržovali následující pravidla. Vynechali injekční užívání a zůstali jen u šňupání, stanovili si maximální množství, které mohou za určité období zkonsumovat a užívali drogu jen za určitých společenských a emočních okolností [Morávek, 2007:448-449]. Reinerman a kol. (1997) představili 3 hlavní charakteristiky kontrolujícího se uživatele kokainu. 1. Neužívá drogu k zvládnání psychických problémů. 2. Zastává mnoho rolí v normálním životě.

3. Dodržuje své pravidla a zvyky sloužící k nezvyšování spotřeby drogy. Podle mě by se tyto charakteristiky měli dát použít i na kontrolující se uživatele jakékoliv jiné drogy. Warnburton, Turnbull a Hough (2005) představili čtyři vzorce užívání heroinu u kontrolujících se uživatelů. Mezi jejich prvky kontroly patřilo nenakupování heroinu, když na to nejsou finance, neužívání více než dva nebo tři dny po sobě nebo při špatné náladě [Morávek, 2007: 449-450].

Ve výzkumu marihuany ale takové pokroky (např. typologie uživatelů) učiněny nebyly. Nejdetailnější je v tomto kromě Zinbergovi práce asi výzkum Cohena a Kaalové. Ti zkoumali uživatele marihuany v San Francisku, Amsterdamu a v Brémách a přišli na několik zajímavých věcí. Ve většině zkoumaných ohledů byli konzumenti marihuany stejní nebo podobní, ale vyskytlo se jich několik, kde byly rozdíly naprosto markantní. Příčinou je naprosto odlišný setting v Holandsku, kde je marihuana legální, a tak není divu, že v San Francisku a Brémách si lidé sháněli marihuanu od dealerů, kdežto v Amsterdamu ji velká většina nakupovala v coffee shopech. Další velký rozdíl našli ve způsobu užívání. V Amsterdamu a Brémách je nejčastější užívání s přidaným tabákem, kdežto v San Francisku lidé zásadně tabák nepřidávali. Našlo by se ještě mnoho dalších odlišností, ale toto by mělo jako ukázka stačit. Mezi prvky kontroly, které se objevili v těchto třech městech, se objevilo např. neužívání během práce či školy, při přítomnosti malých dětí, užívání hlavně na párty a koncertech, v parcích a mnoho dalších [Cohen a Kaal, 2001].

1.3 Drogový rituál

Rituálům je odedávna věnována sociology a antropology velká pozornost. První jejich významnější výzkum prováděl Émile Durkheim na náboženských obřadech australských kmenů. Durkheim chápe rituál jako mechanismus vzájemně soustředěných emocí a pozornosti, který produkuje společnou realitu, jež přináší solidaritu a pocit skupinového členství účastníkům rituálu [Collins, 2004:7]. Erving Goffman rozvinul jeho myšlenky a definoval interakční rituál jako činnost, jakkoli neformální a sekulární, při které jednotlivec musí zastávat symbolické důsledky svých činů, zatímco je v blízkosti objektu, který má pro něj speciální význam [Goffman, 1956/1967:57]. Takovým speciálním objektem může být

například známý fotbalista při fotbalovém utkání anebo politik hovořící před davem lidí [Collins, 2004:58].

Pro mou bakalářskou práci je nejdůležitější vnímání rituálu Normana Zinberga a Jeana Paula Grunda, kteří se oba specificky věnovali drogovému rituálu. Zinberg jej chápe jako předepsané stylizované vzorce chování v souvislosti s užitím drogy. To může zahrnovat metody shánění a přípravy drogy, výběr fyzického a sociálního prostředí, výběr aktivit po užití drogy a způsoby prevence proti nežádoucím účinkům. Rituály by tak měly poskytovat jedinci oporu a posílit ho [Zinberg, 1984:9].

Podle Zinberga není užívání marihuany vysoce ritualizováno. Odehrává se v mnoha odlišných prostředích a za různých podmínek, jako například před návštěvou kina, na párty, při procházce lesem nebo při domácím koukání na televizi. Tato rozmanitost marihuanového rituálu je částečně vysvětlena farmakologickými účinky drogy. Její efekt, proměnlivý se silou dávky, je relativně mírný a netrvá dlouhou dobu. Zinbergovi zkušenosti uživatelé marihuany neměli větší problém při zvládnutí svých raušů a byli schopni během nich normálně fungovat, když to bylo potřeba [Zinberg, 1984:89]. Tyto Zinbergovi zjištění by mohly naznačovat, že zkušenosti uživatelé nemusí mít tolik prvků kontroly, jelikož se i při intoxikaci lépe kontrolují než příležitostní uživatelé. Flexibilita marihuanového rituálu také podle Zinberga souvisí se statusem této drogy. Dnes už je postoj společnosti k marihuaně více uvolněný než třeba v 60. letech, kdy si jeden z jeho respondentů vybavuje, že pořádali pravidelné „seance“, kdy si při zapálených svíčkách podávali obřadně joint v kroužku. Menší počet specifických rituálů ale nedokazuje, že jsou uživatelé lehkovážní ohledně marihuany, ale spíše že rituály jako rigidní prvky kontroly byly nahrazeny obecnějšími ale také efektivními sociálními sankcemi [Zinberg, 1984:89-90].

Grundovi přijde ale Zinbergova definice nedostatečná, a tak raději vychází z Agarovy definice, kde je událost považována za rituál, pokud jsou předem stanovené vzorce chování, kterým je jedincům účastnícím se vykonávané činnosti přiřkládán speciální význam [Grund, 1993:31]. Tento význam může být ale pro každého účastníka rituálu jiný, díky čemuž budou mezi uživateli marihuany velké rozdíly.

Grund dále doplňuje, že rituály plní různé funkce podle toho, za jakých se odehrávají okolností. Naplnění praktických potřeb je ale důležité jak u samostatných, tak u sociálních rituálů. Následují tři hlavní funkce rituálů sloužící k regulaci užívání drog, z nichž budou poté vycházet mé výzkumné otázky:

1. Maximalizace požadovaných účinků drogy
2. Kontrola hladiny užívání a balancování pozitivních a negativních účinků
3. Prevence před sekundárními problémy

Maximalizace požadovaných účinků drogy se nejvíce projevuje při ritualizované přípravě, samotném užití drogy a chvíli po něm. Grundovi respondenti například zmiňují, že než začali vařit heroin, tak k němu přidávali citronový džus a vodu, nebo ke kokainu amoniak a sůl. Tyto aktivity slouží k tomu, aby bylo celé „představení“ pro uživatele co nejlepší a účinky drogy co nejpříjemnější.

Ti nejvíce zkušenější uživatelé drog si také jsou vědomi stinných stránek užívání drog. Grundovi uživatelé kokainu věděli, že časté užití velkých dávek má za následek negativní vedlejší účinky, které převáží ty požadované a příjemné. Důležitou funkcí rituálů je tak kontrola hladiny užívání, aby uživatel měl co nejvíce pozitivních účinků a co nejméně negativních. To ale nemusí nutně znamenat snížení hladiny užívání [Grund, 1993:89-94].

Prevence před sekundárními problémy už přímo nesouvisí s užitím drogy, ale spíše s problémy, které mohou uživateli vzniknout například díky tomu, že trvalé užívání drog většinou vyžaduje peněžní prostředky a uživatelé by se tak měli přizpůsobit, aby jim zbývaly peníze i na jídlo, pití a nájem. To se samozřejmě týká spíše užívání tvrdých drog, ale i u marihuany jsou takové úpravy v „osobním rozpočtu“ možné hlavně u častých uživatelů.

1.4 Situace v České republice

Už víme, že prostředí v jakém je droga užívána má na prvky kontroly velký vliv, a proto bych chtěl nyní čtenářům přiblížit postoje českých občanů k užívání marihuany. Každoročně je v září vydávána Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice, ve které se vždy objevují nejnovější šetření jak mezi dospělými, tak mezi dětmi.

1.4.1 Prevalence užívání

Podle výzkumu Prevalence užívání drog v populaci ČR realizovaného v prosinci 2013 užilo někdy v životě marihuanu necelých 23 % Čechů v produktivním věku (15 – 64 let). Mezi mladými dospělými (15 – 34 let) je to až 41 %. V posledních 12 měsících to bylo 9 % a mezi mladými 22 %. Na těchto datech vidíme, že mezi staršími užil někdy marihuanu skoro každý čtvrtý člověk a mezi mladými téměř každý druhý. Tyto statistiky jen potvrzují výzkumy z posledních let, kdy se celoživotní prevalence mezi občany pohybovala mezi 23 % - 36 % a prevalenci v posledním roce potvrdilo 9 – 15 % dotázaných [Mravčík et al., 2014: 35-36].

Mezi ještě mladšími (15 – 24 let) byl prováděn v červnu roku 2014 výzkum Eurobarometr, který porovnával prevalenci užívání marihuany v zemích Evropské Unie. Zde uvedlo celoživotní zkušenost dokonce 45 % českých respondentů, což je vysoký nadprůměr v porovnání s celou EU (31 %) [Mravčík et al., 2014:38].

Nejmladší populaci žáků základních škol ve věku 14 – 15 let zkoumal mezinárodní projekt SOPHIE, který proběhl v březnu roku 2014 pod záštitou Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Celoživotní prevalence mezi těmito žáky byla 26 %. V posledním roce jí užilo 23 % žáků [Mravčík et al., 2014:41].

1.4.2 Postoje občanů k marihuaně

Centrum pro výzkum veřejného mínění provedlo v květnu roku 2013 šetření Postoj veřejnosti ke konzumaci vybraných návykových látek, mezi kterými byla i marihuana. 29 % respondentů zde uvedlo, že je přijatelná pravidelná či občasná konzumace marihuany. Pro dalších 32 % lidí bylo přijatelné vyzkoušení této drogy. „Jen“ pro 37 % respondentů bylo neakceptovatelné i pouhé vyzkoušení. Z ilegálních drog si tak marihuana vedla nejlépe, protože vyzkoušení bylo nepřijatelné u extáze pro 75 % respondentů, pervitin pro 86 % respondentů a heroin pro 91 % respondentů. Od roku 2009 navíc přibylo 10 % odpovědí u přijatelnosti občasné konzumace a 3 % schvalující vyzkoušení. Na druhou stranu o 12 % poklesl naprosto odmítavý názor [CVVM, 2013:2].

Velké rozdíly v postoji k marihuaně byly nalezeny mezi různými generacemi. Za zcela nepřijatelnou ji bralo 53 % starších 60 let. U respondentů mezi 45 – 59 to bylo již jen 38 %. Mezi mladými od 20 do 29 let už ji odmítalo pouhých 23 % a mezi teenagery od 15 do 19 let to bylo 18 % dotázaných. „Během čtyř let zde ovšem došlo k výraznému posunu k větší toleranci především u nejstarších generací (zhruba o 15 % bodů v kategorii „zcela nepřijatelné“), čímž se generační propast o dost zmírnila“ [CVVM, 2013:3].

Z hlediska zdravotních rizik je na tom marihuana ve srovnání s ostatními zakázanými drogami mezi lidmi také nejlépe, přesto je ale pořád považována za poměrně nebezpečnou. 23 % respondentů ji označilo za zdraví nebezpečnou již při prvním užití, 29 % při občasném užívání a 39% při pravidelném užívání. Jen 5 % dotázaných odpovědělo, že není riziková vůbec. Od roku 2009 klesl o 10 % odpovědí u nebezpečí hned při prvním užití [CVVM, 2013:3-4].

Závěrečným faktorem, který výzkum zkoumal, je názor lidí, zda by mělo být určité chování kriminalizováno. 90 % respondentů by nechalo trestně stíhat prodejce marihuany a 87 % ty, kteří ji pěstují za účelem prodeje. Za samotné užívání by je potrestalo už jen 57 % respondentů. Naopak pěstování marihuany pro vlastní spotřebu a její využívání k léčebným účelům vidí jako důvod k potrestání naprostá menšina odpovídajících (23 %, respektive 14 %) [CVVM, 2013:4-5].

1.4.3 Charakterizace českého prostředí

Z populačních šetření je zřejmé, že zvláště u mladší generace je větší míra experimentování s marihuanou, a tak i přesto, že je tato droga nelegální, tak je v blízké budoucnosti velice pravděpodobný další mírný nárůst lidí, kteří považují marihuanu za tolerovatelnou v případě občasného užívání. V současné době je ale stále marihuana pro mnoho lidí něčím nepřijatelným, a tak jejím konzumentům hrozí stigmatizace a s ní spjaté problémy.

1.5 Rizikové užívání marihuany a jeho měření

Časté užívání marihuany ještě ale nemusí nutně přinést uživateli problémy, a tak je při posuzování škodlivosti užívání vhodné brát v úvahu i další faktory. Problémové užívání můžeme tak definovat jako užívání, které má negativní účinky nejen na sociální a zdravotní úroveň samotného uživatele, ale také i lidí okolo něj [EMCDDA, 2008:29-31]. Zdravotní úroveň je tak ve screeningových testech zabývajících se rizikovým užíváním marihuany vyjádřena podle míry psychologické a fyzické závislosti a tolerance k droze, která vyjadřuje potřebu užití větší dávky drogy k dosažení stejného účinku. Sociální úroveň je zkoumána pomocí otázek týkajících se problémů ve škole či v práci, narušení vztahů s rodinou a kamarády nebo problémů se zákonem. Největším úskalím je tu právě srovnávání sociálních vztahů, jelikož jsou v každé společnosti jiné tradice a normy.

1.5.1 Používané testy

Na následujících řádcích jsou představeny nejvyužívanější screeningové testy rizikivosti užívání marihuany. Záměrně budou uvedeny jen ty testy týkající se výhradně marihuany, protože si myslím, že jsou z nich lépe poznat faktory rizikivosti této drogy než z testů, které jsou sestaveny na testování drog obecně. Screeningové testy jsou kratší, aby se mohly používat v populačních šetřeních, a většinou také slouží jako nápověda samotným uživatelům, zda mají navštívit odbornou pomoc. Klinické testy jsou naopak delší a počet otázek se pohybuje v rozmezí 30-70. Pro pochopení, v jakých aspektech života může být užívání marihuany nebezpečné, nám ale plně postačí ty screeningové.

1.5.1.1 CUDIT (Cannabis Use Disorders Identification Test)

Tento 11 otázkový test se používá ke screeningu zneužívání a míry závislosti na marihuaně. Testují se zde jen jedinci, kteří užili v posledních 6 měsících. Mezi zkoumané faktory zde patří frekvence a intenzita užívání, psychologická závislost pomocí otázky, zda byl respondent schopen přestat či omezit užívání, když chtěl. Dále fyzická závislost, zdravotní potíže (koncentrace, výpadky paměti) a nakonec zda uživateli někdo z blízkého okolí doporučil, aby omezil nebo přestal s marihuanou. CUDIT je shledán vysoce reliabilní v určení

rizikosti užívání. Jediný jeho problém je 6 měsíční doba, na kterou se vyptává, protože evropským standardem je buď jeden rok anebo jeden měsíc.

1.5.1.2 Know Cannabis Test

16 otázkový test, který si může každý vyplnit na internetu, zkoumá frekvenci, intenzitu a motivaci pro užívání, závislost, kombinování s ostatními drogami, pocity viny, výkonnost ve škole a zaměstnání, zdravotní následky, postoje okolí a finanční prostředky utracené za drogu.

1.5.1.3 MINI Cannabis Screening Test

11 složkový test, jehož referenční doba je 12 měsíců a skládá se ze zkoumání tolerance, fyzické a psychické závislosti, plnění povinností, ovlivnění vztahů s rodinou a přáteli, užití za krizových situací (při řízení auta, motorky atd.) a problémy se zákonem.

1.5.1.4 CAST (Cannabis Abuse Screening Test)

CAST byl vytvořen Francouzským monitorovacím centrem pro drogy a drogovou závislost (OFDT) přímo k použití v populačních studiích v roce 2002 a nyní je nejpoužívanějším screeningovým testem, a proto Vám ho představím detailněji. CAST si od svého stvoření prošel úpravami, kdy největší změnou je úprava referenční doby z celého života na posledních 12 měsíců. Jeho současná podoba je následující:

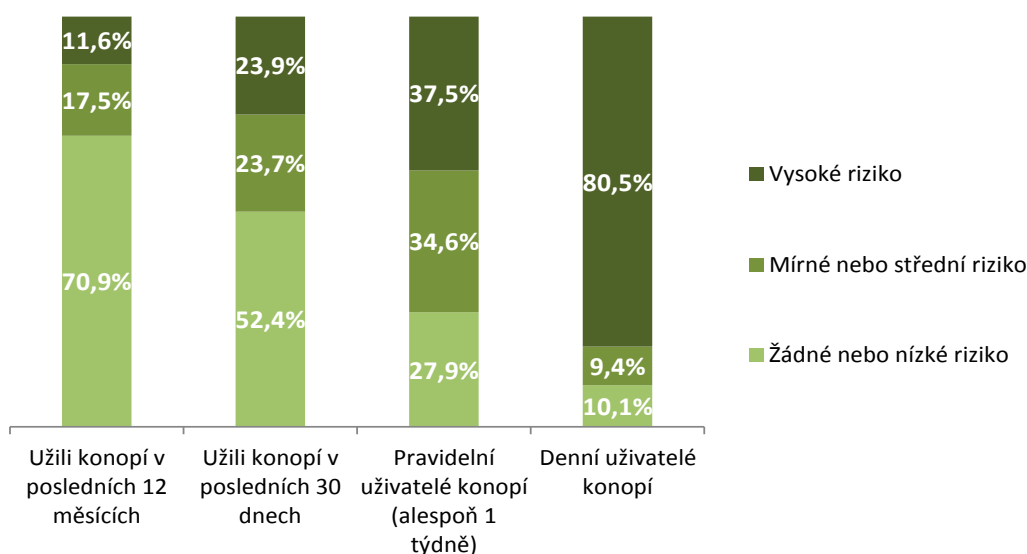
1. Užíváte někdy marihuanu před polednem?
2. Užíváte někdy marihuanu, když jste sám?
3. Máte někdy problémy s pamětí po užití marihuany?
4. Říkají Vám někdy přátelé nebo příbuzní, že byste měl/a omezit užívání marihuany?
5. Zkoušel/a jste omezit nebo přestat s marihuanou bez úspěchu?
6. Máte někdy problémy kvůli užívání marihuany (hádky, nehody, špatné výsledky ve škole atd.)? Jaké?

K vyhodnocení testu je ke každé otázce použita škála od nikdy (0 bodů) po velmi často (4 body), takže respondent může celkově získat až 24 bodů. Celkové skóre menší než 3 znamená žádné nebo nízké riziko, 3-7 označuje mírné až střední riziko a skóre větší než

7 znamená vysoké riziko. Tyto hranice jsou ale ještě stále velkým předmětem debat [Spilka et al., 2013: 1-3].

1.5.2 Rizikové užívání v České republice

Škála CAST byla součástí Národního výzkumu užívání návykových látek v roce 2012. Podle aktualizovaných měřítek škály CAST byly získány následující výsledky [Mravčík et al., 2014:64]:

Vidíme, že „pravděpodobnost výskytu problémů spojených s užíváním konopných látek se zvyšuje s frekvencí jejich užívání [Mravčík et al., 2014:63-64].

1.6 Shrnutí teoretické části

Abych předešel Apslerově námitce, jež říká, že většina vykonaných výzkumů drog se nedá porovnávat, protože tam nejsou nadefinovány základní termíny [Apsler, 1979], tak zde chci shrnout nejdůležitější termíny, které se budou v analýze často vyskytovat.

Kontrolované užívání drog – konzumace drog, která reguluje drogové chování tak, aby předcházela negativním následkům a posilovala ty pozitivní [Schneider, 1997:96].

Drug – Samotná droga a její farmakologické účinky (jak působí na mozek, jakou dobu vydrží účinkovat)

Set - osobnost, tělesné dispozice uživatele, jeho nálada a zdravotní stav

Setting - vliv prostředí, sociálního a fyzického, na prožitek intoxikace drogou

Sociální rituály – událost je považována za rituál, pokud jsou předem stanovené vzorce chování, kterým je jedincům účastnícím se vykonávané činnosti přiřkládán speciální význam

Sociální sankce – pravidla, podle kterých se řídí užívání drogy

– **formální**: právní předpisy a zákony, jež upravují konzumaci drog

– **neformální**: pravidla skupiny, ve které jedinec drogu užívá nebo obecná pravidla užívání

2. Praktická část

2.1 Metodologie

Můj vlastní výzkum byl uskutečněn pomocí polostrukturovaných interview (scénář viz příloha) se sedmi dlouhodobými uživateli marihuany. Rozhovory byly sbírané od března do května 2014. Abych navodil co možná nejpříjemnější atmosféru pro respondenty, která je podle mne velice důležitá při diskuzi o takovém tématu, tak jsem je vždy nechal vybrat místo dotazování, které se tak odehrávalo na mnoha rozličných místech. Dva rozhovory se konaly u respondentů doma, čtyři v barech a hospůdkách a jeden v zapadlé uličce.

Na následujících řádcích jsou představeny výzkumné otázky, popsána metoda výběru respondentů s jejichmi přednostmi i nedostatky a také je zde charakterizace každého respondenta ve stručném medailonku. Další část je pak věnována etice výzkumu a metodám analýzy získaných dat.

2.1.1 Výzkumné otázky

Jak již bylo v teoretické části naznačeno, hlavním cílem mého výzkumu je prozkoumat chování několika konzumentů marihuany a zjistit, zda používají nějaké rituály, které jim pomáhají předcházet problémům, jež by jim mohly díky jejich užívání vzniknout. Tyto rituály bych chtěl popsat a dále také vysvětlit, proč různí uživatelé volí odlišné prvky kontroly. Ke splnění těchto cílů mi posloužil kvalitativní výzkum, jehož výzkumné otázky byly následující:

Hlavní výzkumná otázka:

Jaké kontrolní mechanismy užívají vědomě respondenti, aby předcházeli problémům spojenými s konzumací marihuany?

Vedlejší výzkumné otázky:

Je možné rozdělit uživatele podle prvků kontroly, jež používají, na určité typy?

Jaké faktory ovlivňují respondenty při regulaci užívání marihuany?

2.1.2 Výběr respondentů

Respondenti byli vybíráni metodou sněhové koule, jež se užívá ke studiu skrytých populací, takže ji často najdete u výzkumů uživatelů různých typů drog. Tato metoda „vychází ze základního předpokladu, že užívání nelegálních drog je sociální fenomén, který se nevyskytuje u izolovaných jedinců, ale spíše v kontextu určitých skupin a sítí. Je možné, že se najdou izolovaní uživatelé, kteří nebudou znát jiné uživatele (znamená to, že by si drogy pořizovali od lidí, kteří je sami neužívají). Mnohé studie užívání nelegálních drog však ukazují, že k první zkušenosti s drogou a dalšímu užívání dochází téměř vždy v rámci určitého systému, který je možno charakterizovat jako vnitřně propojený, byť míra a intenzita těchto napojení je různá a jednotlivé podskupiny nejsou v přímém styku“ [Rada Evropy, 2003:14]. Základem této metody je nalezení případu, který splňuje dané podmínky, a po provedení interview od něj získat kontakty na další osoby rovněž splňující požadované podmínky. Tento proces se opakuje a tím se tak rozšiřuje výběrový soubor.

Největším problémem této metody je tak reprezentativita, protože pokud „lidé nominují další lidi, které nejlépe znají a kteří jsou jim podobní, je pravděpodobné, že se bude efekt nabalování stále opakovat v rámci téže skupiny uživatelů. Výsledný výběrový soubor nebude v žádném případě reprezentativní z hlediska všech uživatelů v daném městě“. Tento problém se dá vyřešit pomocí výběru vícera výchozích bodů, tj. lidí, kteří zahajují řetězec dotazování. Ti by měli pokrývat co možná nejširší spektrum socioekonomických a demografických kategorií [Rada Evropy, 2003:14]. Na reprezentativitu mého vzorku jsem ale nekladl vysoké nároky, protože mou ambicí není generalizovat výsledky na celou populaci uživatelů marihuany, nýbrž jen prozkoumat užívání u takového množství respondentů, které mi poskytne přehled všech možných kontrolních prvků. Můj výzkum začal na čtyřech

výchozích respondentech, které jsem našel díky doporučení přátel, kteří se pohybují v různých kruzích. Zkreslení možných prvků kontroly jsem se snažil předejít výběrem různých typů uživatelů, a tak jsem rozhovor prováděl s jak velice příležitostnými uživateli, tak i s těmi, co konzumují marihuanu na denní bázi.

2.1.3 Medailonky respondentů

Výše zmíněným postupem jsem postupně získal sedmero respondentů, po jejichž vyzpovídání jsem se rozhodl již nehledat další, protože při posledním dotazování jsem už nedostal skoro žádná nová data týkající se mého tématu prvků kontroly, a tak jsem usoudil, že jsou data nasycena. Ve stručných medailoncích Vám nyní představím všechny ze „Sedmi statečných“. Průměrná délka rozhovoru byla 47 minut. Nejkratší trval 30 minut a nejdelší 80 minut. Je zajímavé, že se zkušenějšími uživateli byly rozhovory o poznání delší, než s těmi méně zkušenými. To bylo pravděpodobně způsobeno tím, že marihuana je velkou součástí jejich života, a tak o ní měli více co povědět. Doslovné transkripty rozhovorů naleznete v příloze.

1. Petr, 22 let, barman, příležitostný uživatel – rozhovor trval 35 minut

Marihuanu poprvé vyzkoušel s kamarádem v 15 letech. Od 16 do 18 let užíval marihuanu třikrát až čtyřikrát týdně vždy jen s přáteli. Konzumaci marihuany omezil poté, co jeho rauše začaly být nepříjemné, což bylo podle jeho slov způsobeno tím, že nebral ohledy na to, v jakém je psychickém a fyzickém stavu. Dnes si dá jen ojedinele někde v přírodě.

2. Nina, 21 let, pracující studentka, příležitostná uživatelka – rozhovor trval 38 minut

Ve 14 letech s partou kamarádů poprvé užila marihuanu. V 16 letech měla období, kdy dva až tři měsíce užívala denně. Od té doby užívá cca dvakrát měsíčně „na podpoření dobré nálady“ někde venku ve společnosti. Marihuanu bere hlavně jako společenskou drogu.

3. Robert, 23 let, pracující student, častý uživatel – rozhovor trval 47 minut

Poprvé si dal marihuanu ve 13 nebo 14 letech s partou svého bratrance. Od 16 si pěstuje marihuanu pro vlastní potřebu. Když je sklizeň, tak užívá klidně každý den a když není, tak užívá příležitostně podle velikosti zásob. Preferuje slabší druhy marihuany. Bong užívá jen zřídkakdy, protože už mu to více přijde jako užívání tvrdých drog. V současné době se snaží přecházet na méně časté užívání jen ve volném čase.

4. Arnold, 22 let, pracující student, příležitostný uživatel – rozhovor trval 30 minut

Poprvé užil marihuanu ve 14 letech. Nakupuje si pro vlastní potřebu, ale užívá jen příležitostně na společenských akcích přibližně jednou měsíčně.

5. Benedikt, 29 let, automechanik, pravidelný uživatel – rozhovor trval 32 minut

S marihuanou začal v 15 letech v prvním ročníku střední školy, kdy užíval prakticky každý den. Po opuštění školy a rozpadnutí party dnes při práci a rodině užívá jen ve volnu, takže prakticky jen o víkendech buď sám při nějaké činnosti anebo s kamarády.

6. Milan, 23 let, student, častý uživatel – rozhovor trval 60 minut

Jeho první zkušenost s marihuanou byla v 15 letech. V dnešní době užívá skoro každý den, sám i s přáteli. Jednou za čas jede s kamarády na chatu, kde se „hulí“ ve velkém. Upřednostňuje silnější druhy marihuany. Občasný uživatel bongu.

7. Hugo, 23 let, student, častý uživatel – rozhovor trval 80 minut

Marihuanu poprvé vyzkoušel ve 14 letech. Od 15 let užívá skoro každý den. Občas si přivydělává tím, že shání marihuany pro kamarády, ale nepovažuje se za dealera. Střídá období, kdy užívá slabší marihuanu se silnější, která mu mnohem více chutná.

2.1.4 Etika výzkumu

Všechny rozhovory byly prováděny s informovaným souhlasem respondentů, kdy jsem jim vysvětlil, že jejich nahrávky budou sloužit čistě jen pro potřeby mé bakalářské práce. Byla jim také přislíbena anonymita, a tak je samozřejmě každé výše zmíněné jméno zcela smyšlené. Každému z respondentů jsem také dal možnost buď neodpovídat na jakoukoliv z otázek anebo mi něco říci mimo nahrávku, když by nechtěli, aby se informace někde objevila (tato možnost byla využita jednou). Touto formou jsem chtěl maximalizovat přínos rozhovorů a minimalizovat možné újmy respondentů, což je jedna z hlavních etických zásad sociologických výzkumů [Rada Evropy, 2003:84].

2.1.5 Sebereflexe na pozici výzkumníka

Bývalí uživatelé drog v pozici výzkumníků si musí dát pozor, aby v terénu nebyli přehnaně empatičtí. Mohli by pak přehlédnout důležité detaily, které budou považovat za samozřejmé. K určitým skutečnostem by ale mohli být více citliví, než „nezkušení“ výzkumníci, a tak jejich zkušenosti mohou být při výzkumu jak výhodou, tak i nevýhodou [Rada Evropy, 2003].

Já v současné době užívám marihuanu jednou až dvakrát ročně. To že se stále otevřeně řadím mezi uživatele, mi podle mého názoru pomohlo k získání důvěry respondentů, kdy jsem s nimi někdy sdílel své zážitky, a oni byli podle mě tak mnohem sdílnější, než kdybych byl „chladným“ tazatelem. Dařilo se mi také vyhýbat jakémukoliv odsuzování.

Má zkušenost nebyla ale jen přínosem v mém výzkumu. V původním projektu byla v plánu i zúčastněná pozorování uživatelů při užívání marihuany. Po cvičném pozorování jsem ale tuto část výzkumu byl nucen přerušit, protože to na mě kladlo nadměrnou psychickou zátěž a věděl jsem, že by výsledky nebyly vypovídající. Když jsem se totiž dostal při jedné příležitosti ven před bar se skupinou uživatelů (Milan a jeho přátelé) a seřadil se s nimi do typického kroužku, tak jsem se cítil napůl v roli výzkumníka a napůl v roli účastníka, což mi znemožnilo objektivní popis situace.

2.1.6 Analýza získaných dat

Data byly analyzovány pomocí zakotvené teorie vytvořené Straussem a Glaserem. Při vlastním kódování, které proběhlo podle zásad Corbinové a Strausse [Corbin a Strauss, 1999], jsem postupoval následovně. Nejdříve jsem si vyčlenil a očísloval důležité věty, případně části vět, a ty jsem poté dával do společných oblastí, z kterých posléze vznikly kategorie. Ty byly zvoleny s ohledem na zamýšlené cíle práce a výzkumné otázky. Průběh kódování je znázorněn na diagramech v příloze. Jejich interpretace dala vzniknout následujícím výsledkům.

2.2 Výsledky analýzy

Z rozhovorů s mými respondenty vyplynuly dvě hlavní oblasti, kvůli kterým většina z nich reguluje své užívání. První jsem nazval Vnější kontrola, jež není spjata přímo s užitím drogy, ale spíše se společenskými následky, které užívání nese. V této složce se dozvíte o kontrolních prvcích uživatelů sloužících jako prevence nebo minimalizace sekundárních problémů užívání marihuany. Budou zde probírány následující zjištěné oblasti: Povinnosti, Styk s autoritami, Potíže se zákonem a Dostupnost a cena marihuany.

Druhou složkou je Vnitřní kontrola, která se bude zabírat samotným užíváním marihuany a metodami, kterými respondenti maximalizují požadované účinky a minimalizují negativní.

2.2.1 Vnější kontrola

První zjištěnou oblastí vnější kontroly jsou **povinnosti** (viz diagram č. 1). Mezi povinnosti, kvůli kterým mí respondenti nejčastěji omezují nebo vysazují konzumaci marihuany, patří hlavně práce a škola, což nejlépe můžeme vidět na následujících vyjádřeních Petra (resp. Benedikta):

„(...) v tejdnu musíš dělat věci do školy, musíš dělat ty domácí úkoly, v pátek za odměnu, když tadyto budem dělat, tak se hrozně zmastíme.“

Tazatel: „A teď si třeba zahulíš kolikrát tejdně?“

Benedikt:

„ Já nevím, no dejme tomu dvakrát, třikrát. Když mam hodně povinností tak třeba vůbec celej tejděn si nezakouřim, až o víkendu. Od pondělí do pátku si třeba nedám, ale až třeba o víkendu. “

Petr i Benedikt tak konzumují marihuanu, až když mají všechny povinnosti hotové. Zkušení uživatelé jsou podle Zinberga schopni i při rauši normálně fungovat [Zinberg, 1984: 89], což se analýzou rozhovorů ukázalo být pravdou i v případě mých zkušenějších respondentů, kteří tak redukuje marihuanu jen u povinností, které nejsou schopni zvládnout pod vlivem, jak ukazuje častý konzument Robert a podobně Milan a Hugo:

„No jakoby tohleto je těžký. No loni nebo předloni sme dávali s kámošema, že sme se zhulili dycky o zkouškovým docela dost a byli sme celej den v knihovně, člověk pak jakoby, mnohem míň se toho naučí, mnohem míň si toho zapamatuje, ale dokáže prostě mnohem víc hodin strávit nad něčim, co mu normálně by řek, že to je blbost totální. Ale obecně si myslim, že se toho naučim míň, ale problém mi to nedělá, jako třeba nějaký úkoly, tak to je v pohodě, ale když se mam učit třeba na zkoušku tak to teď už nedělám, protože se toho naučim míň, ale problém mi to jakoby nedělá, protože tomu pak věnuju víc času. (...) Jako třeba vo zkouškovým to ztlumim všeobecně, ale když bych měl třeba na jednu zkoušku pár tejdňů, tak bych se klidně zhuloval před každým učením. “

Tazatel: „A před nákejma testama?“

„Tak to rozhodně nehulim. “

Tazatel: „A při nějaký práci?“

Robert mluví:

„No práci mam. Při jedný měnim reklamy a je na mně jak rychle to udělám, ale snažim se nehulit, protože sem zjistil, že mi to trvá o třetinu o polovinu dýl, a když to děláš přes noc, tak je to prostě voser, tak tam nechceš, jestli máš přijet v jednu nebo ve tři tak to je rozdíl. A prostě sem měl psychu, protože tam pak zhasnou a ty tam běháš sám, máš sluchátka a když seš zhulenej, tak to je... “

Tazatel: „solidní horor.“

„To jo no. Ale je to z důvodu tohohle, jinak není problém. Pak mám ještě další práci a tam taky nechodím zhloune. Ale to je asi protože začínám, možná časem jo...“

Regulace marihuany však u mých respondentů nepřichází jen v podobě opatření před problémy v práci a ve škole, ale také jako záchranná brzda, když už tyto problémy nastaly. Dobrým příkladem je toho Petr:

„Na konci třetího sem se ocitnul v situaci, kdy už sem si nemyslel, že to mám úplně pod kontrolou. Nikdo o tom z mé rodiny vlastně jako nevěděl, že takhle dost jako tápu a na maturitní ročník sem dost podstatně vysadil a minimálně tři měsíce před maturitou sem abstinovat a dokázal sem se naučit tak, že sem odmaturoval s vyznamenáním, potom co sem celou střední měl čtyřky.“

Nina měla podobné důvody k omezení konzumace:

„(...) sem pak odpoledne přijela domů vždycky a nebyl sem schopná nic dělat třeba ty úkoly a tak sem byla ve škole dycky nepřipravená, furt sem byla mimo a nedávala sem ty základní věci nebo sem byla taková zpomalená hrozně, a pak sem to na sobě vycítila po docela krátký době.“

Petr s Ninou omezili své užívání kvůli problémům ve škole. Tímto způsobem předešli vzniku ještě větších problémů a dostali své užívání znovu pod kontrolu. Další povinností, na kterou je brán ohled, je mimo školu a práci ještě návštěva sportovních kroužků.

Problémy díky konzumaci marihuany ale nemají uživatelé jen kvůli povinnostem. Další životní oblastí, jež nutí regulovat užívání respondentů, je **styk s autoritami** (viz diagram č. 2), od nichž jim hrozí stigmatizace a s ní spjaté problémy. Na obecné rovině to popisuje Hugo:

„No tak prostě špatný stavy na hulení sou přesně s těma autoritama, to je prostě jakoby tak, že špatnej stav máš, nebo já mám prostě když musím komunikovat s někým, kdo, koho se vlastně bojím, že na mě pozná, že sem zhloune a bude si to, víš co, prostě ty špatný stavy sou jenom z toho, že se bojíš, že někdo jakoby něco prostě...“

Takovou autoritou jsou pro většinu mých respondentů hlavně rodiče. Hugo, stejně jako Nina, Benedikt, Milan a Robert se pod vlivem raději konfrontaci s nimi vyhýbali a chodili domů, až když z nich účinky marihuany opadly. Robert to popisuje takto:

Tazatel: „A ty příležitosti, kdy si dáváš doma sám?“

„No, u mě to bylo dlouho omezený tím, že sem nemoh kvůli rodičům nebo vlastně kvůli mámě, protože to na mě dycky poznala a neříkám, že bych jí tvrdil, že nehulim nebo tak, já sem v tomhle dycky otevřeněj, ale nemůžu jí říct, hele sorry, já hulim každej den brko, tak mi do toho nekecej. Takže sem byl omezeněj spíš tím, že sem nechtěl bejt zhulenej před mámou a mít nějaký hroty večer.“

Na dotaz tazatele: „Rodiče třeba ví, že hulíš?“, Benedikt přibližuje stigmatizaci marihuany u rodičů následovně:

„Hele, rodiče to věděj. Dlouho se s tím nechtěli smířit, protože je to starší generace, nemá k tomu vztah a vždycky ten, kdo hulil, byl pro ně feťák prostě, takže byli z toho ze začátku, když to zjistili, když se to dozvěděli od babiček z vesnice prostě, že tamhle za bukem hulíme...“

Tazatel: „To bylo, ještě když ste začínali?“

„To bylo ještě tak nák no, ty začátky. To říkali, to sou feťáci a tohlecto. Všichni sme věděli, že ne, všichni sme měli svůj názor na to. Ted'ka už se s tím smířili, věděj, že jí pěstuju, že kouřim, ale zároveň věděj, že nejsem lempl, starám se rodinu, chodim do práce a tak, že to prostě stejně mam jenom na uklidnění, do hospody nechodim, takže tak nák se s tím smířili a je jim to jedno.“

Milan se také dříve vyhýbal rodičům, poté se ale naučil ovládat své rauše a nastala změna:

„No, když takhle, když to vezmu i do minulosti, tak v minulosti sem to měl dost silný, tam to sem si nedával nikdy nebo s velkou časovou rezervou, když sem šel domů, nedával sem si to, když sem věděl, že uvidim někoho z rodiny nebo třeba přítelkyni, když nějaká byla nebo takovýhle lidi, co sem věděl, že prostě ze začátku sem nechtěl, do školy to taky vůbec ne, rozhodně toho bylo dost toho, ale ted'kon v podstatě se dá říct, že ne. Ted' si to dám klidně, i když jakoby du za 5 minut domů, že už umim ten stav ovládat. Vim, že když potřebuju najednou, nemyslim teda, když si dám bong, samozřejmě, když si dám něco extra silnýho, tak to bych nešel, ale když si dám ale brko dvě, tak se dokážu ovládat. To už si dokážu nějak řídit, takže toho se nebojim...“

Robert se v dnešní době díky kontrole svého chování také již nebojí chodit domů pod vlivem. K zamaskování červených očí používá kapky do očí. Ostatní respondenti Petr a Arnold v tomto ohledu nemusí činit žádná kontrolní opatření, jelikož jsou jejich rodiče v této oblasti více „chápací“. Petr svou rodinnou situaci popisuje takto:

„A doma já sem měl takovou hodně specifickou situaci na to, jak sem byl mladej. Žil sem v rozvedený rodině s vlastním otcem, kterej mě považoval za natolik inteligentního, abych si svoje povinnosti a svůj volnej čas dokázal uspořádat tak, abych zvládnul to, co mám. Jeho prioritou asi v tu chvíli bylo asi abych zvládnul maturitu, takže jeho přístup k mý výchově, nějakým zákazům byl až překvapivě benevolentní a on ze svý pozice, on ze svýho původu dělnický třídy vlastně jako nikdy, vzhledem k tomu, že sme měli vždycky vážně jako férověj vztah, tak sem mu nikdy nelhal o tom, co dělám, i když sem mu třeba nepřiznával, že hulim tolik jako sem hulil, ale viděl, že si občas jako jointa dám, ale prostě mi jako nikdy nezakazoval společensky žít a vlastně nefungovala žádná zpětná kontrola moc, takže to bylo celý na mně...“

Arnold je na tom podobně:

„Jako my máme takovej vztah. Nevim, jestli si myslí, že mluvím vážně nebo že si dělám srandu, ale jednou mi čistila (maminka, pozn. autora) pokoj a našla mi krabičku s trávou, tak jako se divila, že hulim a já říkám, jo no hulim. Tak jako vždycky, když jdu na akci a hulim, tak jí to řeknu a nevádí jí to nějak. Jenom řekne, ať to nepřeháním, ale žádný problémy z toho nejsou.“

Regulace chování je tak zavedena, jen pokud je autorita spjata s možnými problémy. Stejně tak to platí pro užívání před ostatními členy rodiny a před partnery. Kvůli stigmatizujícímu pohledu spolupracovníků na marihuanu se tak například Arnold raději ani nezmiňuje o své „zálibě“ v práci. Objevují se tu tak dva důvody, proč respondenti regulují své užívání kvůli autoritám. Prvním je možná stigmatizace a druhým je samotná úcta k autoritě, a tak třeba Robert nechodí na přednášky ve škole „zhulený“ ne kvůli tomu, že by to nezvládl, ale jen díky respektu, který chová k učitelům. Obdobný respekt chová Benedikt ke své přítelkyni s dítětem, a tak je mu „blbě“ před nimi užívat, i když by mu žádná stigmatizace nehrozila, jelikož je jeho přítelkyně bývalou uživatelkou marihuany.

Poslední oblastí vnější kontroly, kterou však zmínili jen Robert a Benedikt, jsou **potíže se zákonem** (viz diagram č. 3) při řízení automobilu. Pro oba je to dnes „velký strašák“ hlavně kvůli zvýšeným kontrolám. Benedikt tak už dnes vůbec neřídí pod vlivem, protože „řidičák“ potřebuje v práci. Robert zase říká, že řízení pod vlivem se člověk stejně nevyhne, protože přítomnost marihuany odhalí testy i na měsíc zpátky. Oba se tak bojí spíše postihu zákona, nežli problémů se samotným řízením. Na jiných místech se dotazovaní odhalení policisty nebojí.

V oblasti vnější kontroly respondenti regulují své užívání kvůli povinnostem, které nejsou schopni zvládnout pod vlivem. To je především škola a práce. Různými prostředky se také snaží tajit své užívání autoritám, od kterých jim hrozí stigmatizace nebo ke kterým chovají úctu. Jedná se většinou o rodinu, blízké, kolegy v práci a učitele. Vynecháním konzumace před řízením automobilu se vyhýbají situaci, kdy je nejpravděpodobnější, že by měly problémy se zákonem. Při vnější kontrole tedy nejvíce závisí na sociálním okolí, kde se respondenti pohybují.

2.2.2 Vnitřní kontrola

Vnitřní kontrola je spjatá přímo s užíváním drogy. Pomocí kontrolních návyků dosahují uživatelé požadovaného stavu a předcházejí negativním účinkům drogy. Při užívání berou konzumenti ohled na tři věci – drogu, set a setting (jejich struktura je popsána na diagramech 4-6).

2.2.2.1 Droga

Z hlediska preference síly drogy se respondenti rozdělují na dvě skupiny. První, do které patří Robert, Benedikt, Nina a Petr, nyní upřednostňuje slabší typy marihuany kvůli „mírnějšímu“ stavu, který jejich užíváním vzniká. Neznamená to ovšem, že by si příležitostně nedali i silnější, což je případ Roberta:

„Tak určitě na takový to denní užívání určitě slabší (...) Takže teď v poslední době si třeba dám a jdu třeba na zahradu tam něco dělat, protože kdybych si dal nějakou silnější model, něco z bongu, tak odpadneš a seš rád, že pozoruješ film, na kterej koukáš, takže jako mam radši slabší, ale jako zase prostě mam rád něco fakt dobrýho, ale nemusí to bejt silný.“

A Benedikta:

„(...) sem kouřil delší dobu model, si dycky vypěstuju svůj (...) ale teď sem si po dlouhý době koupil něco silnějšího (...) abych to jakoby obměnil, abych nekouřil to samý, žejo, když kouříš pořád jeden a ten samej model, tak už pak nemá účinek. Naopak tě pak spíš bolí hlava z toho a tak no.“

Mezičlánkem mezi skupinami je Hugo, který pravidelně střídá silné a slabé typy marihuany. Hugo si mnohem více než Robert potrpí na chuť marihuany. Ta ale podle něj přináší sílu, a tak je po několikadenním užívání silnější marihuany „přehulen“, proto musí pak zpět přejít na tu slabší. Poté znovu dostane chuť na silnější a takto se to opakuje pořád dokola. Tento proces popisuje takto:

„(...) teď poslední dobou mam dost rád bejt na týdle kultuře, sem přestal kouřit, tak jakoby rád hulim jakoby víc, nebo častějc, ale rád jakoby slabší, abych prostě nebyl tak moc, abych si dal třeba dvě brka slabší a budu prostě víc vpohodě, než když dám jedno silný. Tak radši hulim prostě slabý, ale prostě ty silný sou mnohem lepší na chuť a sou strašně dobrý a prostě mi to hrozně chutná a jakoby právěže to takhle mám jednou za měsíc a vydrží mi to půl tejdne, spíš tejdne max, ne pět dní, mi to vydrží, mam takový to obdobíčko, je to pro mě dycky takový načasování, že mam takový období že hulim takový slabý a pak začnu mít chuť se jakoby už se jakoby pořádně zhulit a pak začnu pár dní zase hulit silný skunky a pak zase sem už moc zhulenej z toho, tak zase slabší, ale ono to je prostě tak dobrý.“

Do druhé skupiny uživatelů preferujících silnějších druhů marihuany patří Milan a Arnold, i když každý z jiného důvodu. Milan stejně jako Hugo dává důraz na chuť, a proto užívá hlavně silnější marihuanu. Arnold ji však užívá hlavně kvůli silnějším účinkům, což dokládá následujícím tvrzením:

„Preferuju tu kvalitnější trávu. Ted' co mam, tak když to porovná s tím, co sem hulil dřív, tak tahle zhuluje víc a to mam rád.“

Kontrola síly marihuany ale není jediný způsob, jak dosáhnout požadovaného stavu. Uživatelé totiž nekonzumují vždy vlastní marihuanu, a tak tento faktor nemohou kontrolovat. Zkušenostmi se ale naučili poznat, kdy už „mají dost“. Petr to má takto:

„(...) a pak sme zjistili (často konzumoval s jedním kamarádem, pozn. autora), co to s náma dělá a vychytali sme si každej svůj ideální stav, ve kterým chcem bejt a toho sme docílili a nešli sme většinou jako dál za něj.“

Nina k tomu došla přes špatné zkušenosti, ale nyní to má již stejně:

„Jednou sem dokonce omdlela a rozbila sem si u toho hlavu a musela sem do nemocnice. Se mi zamotala hlava, protože mam dost nízkéj tlak a spadla sem teda no. Takže od tý doby sem si na to taky začla dávat větší pozor. Takže teď když už hulim, tak už nehraju na to, že dokud tam ten joint je, tak prostě všichni hulej a prostě si vždycky dám třeba jenom párkrát a řeknu, že už nechci nebo tak, takže i to množství si hlídám, protože jakoby prostě znám lidi, který maj tu filozofii, že dokud tam je brko, tak si musí dát všichni a musí to kolovat, dokud nedojde. A to už nedělám no.“

Na prožitek má také velký vliv samotný způsob užití [Miovský, 2008:232]. Nejčastější metodou užití je u všech mých respondentů joint s tabákem. Funkce tabáku v jointu se však mezi respondenty liší. Benedikt ho tam dává, aby joint nebyl tak silný, zatímco Robert ho tam přidává, protože bez něj mu to moc nechutná. Robert a Milan jsou nekuřáci, a tak si oba shání speciální tabák, protože nekvalitní jim může zkazit chuť marihuany. Dalším, ale už vyloženě méně častým, způsobem užití je bong. Nejčastěji ho užívá Milan, ale jen při speciálních příležitostech:

„Jako když jdu s tím, že si chci dát bong, tak to je vyloženě, že chci bejt co nejvíc a hned, jo třeba nějaká oslava narozenin nebo takový akce, ale nedávám si jako většinou nikde právě v těch klubech, když to je někde doma nebo ta chata nebo tak. A to vyloženě to tam jenom kvůli tomu, že to ja ta prasárna, ten větší rozdíl a jakože to je mockrát silnější a je to hned prostě. Je to jinej stav no. Po tom bongu to je vlastně jediná věc, kdy sem schopnej se pozvracet jakoby po hulení.“

Kromě Milana má jeho silné účinky rád už jen Arnold. Ostatní mají s touto metodou své zkušenosti, avšak přináší jim to až moc silné nepříjemné stavy. Robert to dokonce přirovnává k tvrdým drogám:

„A bongy, to už sem neměl fakt dlouho. To mi fakt přijde jakože u člověka co bere pervitin, tak ho buď šnupe nebo stříká stříkačkou a to už mi přijde úplně stejný jako u bonga. Já mam takovou tu představu Boba Marleyho, jak si hulí a seš v pohodě. Když si dáš bong, tak seš

občas rád, že ho dáš na zem. A navíc já sem nikdy nedokázal do sebe dát takový dávky, nebo dávky, někdo prostě si půl minuty dává a pak to do sebe nasaje a já bych se po pěti vteřinách rozkašlal, takže to nedávám ani fyzicky. A ani psychicky, já dávám radši ty slabší modely a tak.“

I samotný Milan, přes své užívání bongu, stigmatizuje jeho časté uživatele a považuje je za „smažky“. Sám sice rád jednou za čas využívá metod, jež zesilují prožitek, ale bere to stále jako příležitostnou srandu a rozhodně by nechtěl překročit určité hranice i přesto, že takové velmi silné rauše má rád. Chtěný účinek drogy, tak nemusí být vždy stejný, záleží také na settingu (o něm více níže). Nina a Petr obecně ale preferují aktivnější stavy a oba omezili své užívání poté, co se jim pravidelně stávalo, že v rauši jen „civěli do zdi a nic nedělali“. Milan, Robert, Benedikt a Hugo dokážou ocenit i ty přemýšlivé stavy, které jsou podle Miovského typické pro zkušenější uživatele [Miovský, 2008:239]. Účinek marihuany pro ně vystihuje slovo *oproštění* nebo *zásek*, které Hugo vysvětluje takto:

„(...) hulení vytváří prostě zásek. To mi přijde nejzásadnější. Se prostě jakoby zasekneš. To znamená ve všech možnejch směrech. Že se zasekneš od svejch problémů, třeba prostě je tak úplně zastavíš a necejtíš, že by něk prostě trvaly a se tak od nich prostě odprostitíš. Nebo se zasekneš tak, že čumíš a nevíš, nebo se zasekneš do učení a úplně se brutálně učíš nebo se zasekneš do žraní a fakt žereš, to je furt a máš hulihlad a prostě jedeš, protože ses zasek do žraní ty vole, nebo do toho mít chuť na něco a kdo umí hulit, tak se zasekává na dobrých věcech, víš co, a podporuje ho to v něčem.“

Podobně to vidí i ostatní zkušení uživatelé a přemýšlivý stav pro ně znamená zvýšenou vnitřní aktivitu. Jdou pak pod vlivem dělat nějakou činnost jako například sekání trávy nebo dokonce, v případě Milana, čtení odborných textů a „lépe jim to utíká“. Přiznávají však, že jejich efektivita a rychlost se pak rozhodně snižuje.

Dalším faktorem, který má velký vliv na kvalitu prožitku, je dobře ubalený joint. Milan popisuje jeho důležitost:

„A pak s tím balením, to je další pak ohromnej rozdíl, když to umíš ubalit a neumíš. Podle toho se taky odvíjí, jak se zhulíš. Když to, kurva, neumíš ubalit a nejde ti to přes ten filtr, tak se zhulíš blbě, škrábe tě to, nechutná ti to a když máš v sobě krásný brko, tak se zhulíš krásně, takže to je důležitý no.“

Jako další faktor, který může být strůjcem špatného rauše, je kombinace marihuany s alkoholem. Benedikt tak už ví, že když užívá marihuanu, tak si k tomu může dát jen „dvě, tři pivka“ a musí úplně vynechat tvrdší alkohol, aby si nezkazil požadovaný stav. Ostatní mají podobné zásady, s výjimkou Milana, který je celý život abstinent.

Respondenti, zvláště častější uživatelé, dále hodně přemýšlí nad negativními zdravotními účinky marihuany. Při samotném užívání mezi nimi sice převládá názor, že když užijí i opravdu velké množství, tak jim i tak další den bude vždy dobře, což uvádí jako velkou výhodu oproti alkoholu, dlouhodobým následkům ale už přidávají mnohem větší váhu. Nejvíce jim vadí poškozování plic. Robert si proto pořídil vaporizér, který filtruje škodliviny mířící do plic. Milan ho také zkoušel a nyní přemýšlí o jeho koupi. Oba ale přiznávají, že je z toho trochu jiný stav, který se hodí spíše na domácí užívání. Robert o tom říká:

„ A jinak vaporizér, ten můj není nic moc, ale mně se líbí ta představa, že si člověk neničí ty plíce tím tabákem, což mi třeba vadí. Ale prostě to není takový to, že si ubalíš s kýmkoliv kdekoliv. Je to spíš takový na doma. Je to fajn, ale je to jiný.“

Milan, Benedikt a Hugo dále přiznávají zhoršení krátkodobé paměti a problémy se soustředěním. Benedikt to po mém dotazu popisuje takto:

Tazatel: „A pociťoval si na sobě nějaký dlouhodobější účinky, jako když si třeba hulil hodně často?“

„No pociťoval sem spíš, ne že bych byl blbější, ale, odumíraj ti mozkový buňky, že jo, ale spíš ta soustředěnost mi chybí k něčemu.“

Tazatel: „A ta soustředěnosti jakoby v čem?“

„Hele já sem spíš, nevím, jestli na to má tráva vliv nebo ne, ale třeba někdy se nedokážu soustředit, že prostě myslím an něco jinýho, připadám si jak, když mám gumovej mozek někdy, že prostě mam ty informace v hlavě, ale jak když mi je ten mozek nechce uvolnit, jak když prostě stávkuje někdy.“

Milan tvrdí, že ho to ale nijak neovlivňuje, a dokud zvládá obě dvě školy a všechny povinnosti, tak na svém frekventovaném užívání nemíní nic měnit. Kdyby mu díky tomu ovšem začaly vznikat problémy, tak je připraven svou konzumaci omezit. Podobně to vidí

i Benedikt. Robert se v současné době snaží snížit konzumaci marihuany, protože si připadá méně efektivní, a tak užívá jen ve volném čase. Psychologické problémy kvůli snížené efektivitě a výčitky z nadužívání marihuany byly dříve jedním z důvodů Petra i Niny k redukci užívání marihuany.

Při ohledu na samotnou drogu je pro mé respondenty nejdůležitější požadovaný stav, kterého chtějí dosáhnout. Někteří respondenti preferují silnější typy marihuany, aby dosáhli aktivnějšího stavu, a někteří oceňují spíše ty silnější nejen kvůli více přemýšlivým stavům, ale i kvůli jejich lepší chuti. Častá jsou zde střídání užívání slabší a silnější marihuany. Metoda užití také ovlivňuje sílu rauše. Nejčastěji je využívána konzumace v podobě jointu s tabákem. Pro silnější účinky někteří respondenti občas užívají bong, ale ten je jimi od určité hranice užívání stigmatizován podobně jako tvrdé drogy. Konzumace marihuany bývá výrazně redukována při přetrvávání nepříjemných raušů. Jako nebezpečná je označena konzumace s alkoholem, a tak většina respondentů má své zásady při míchání těchto dvou látek. Respondenti jsou si také vědomi negativních účinků na svůj zdravotní stav a někteří se snaží redukovat možná nebezpečí.

2.2.2.2 Set

Podle Miovského je typické hlavně pro zkušené uživatele nebrat při konzumaci ohled na momentální fyzický a psychický stav (Set) [Miovský, 2008,239]. To se potvrdilo i u mých zkušených respondentů. Hugo i Robert tvrdí, že i když jsou na tom psychicky špatně, tak si klidně „zahulí“ a o to rychleji na to zapomenou. Milan na to také nebere vůbec ohled. Petr to měl stejně a to ho nakonec donutilo své užívání omezit, což popisuje následovně:

„Ne. V tom největším opojení marihuanovým sem určitě nebral ohled na svojí náladu a zpětně sem si uvědomil, že to byla velká chyba, a proto sem to hodně omezil a dneska sem víceméně náhodnej uživatel právě kvůli tomu, že sem užíval marihuanu nehledě na svůj psychickej a fyzickej stav prostě pořád a dostával sem se tím do stavů, do kterejch se tím nechtěl dostávat a začlo mi to bejt spíš nepříjemný bejt zhulenej.“

Benedikt naopak tvrdí, že raději neužívá, když je na tom psychicky špatně, protože by mu pak bylo ještě hůře. Nina a Arnold užívají jen na velkých společenských akcích, kde mají vždy dobrou náladu a marihuana jim slouží jen jako její zesilovač. Své nálady tak nemusí

v tomto ohledu vůbec řešit.

2.2.2.3 Setting

Posledním faktorem, na který při konzumaci drog berou uživatelé ohled, je podle Zinberga *setting*, aneb fyzické a sociální prostředí, v jakém drogu užívají, což se u mých respondentů ukázalo jako velice důležité. Nina, Arnold a Petr mají jako příležitostní uživatelé užívání spojeno přímo s nějakým typem míst. Pro Ninu a Arnolda to jsou společenské akce v barech a hospodách, kdežto pro Petra je to v současné době příroda. Všem jim to umožňuje maximalizovat prožitek a užít si ho s takovými lidmi a na takovém místě, kde jim je to nejpříjemnější.

Volba fyzického prostředí užívání patří také mezi kontrolní prvky. Částí uživatelé výrazně upřednostňují hospody, bary a kluby, kde ví, že je konzumace uvnitř tolerována a podle toho si je také vybírají. Milan se o tom vyjádřil takto:

„(...) jakoby mně osobně na tom záleží dost, protože nemám rád, když musím jít ven nebo někomu vadí, když se to tam balí vevnitř, takže vyloženě si vybírám, když se chci zhulit, tak si vyloženě vybírám kluby, kde prostě vim, že můžu hulit vevnitř. Přeci jako když je 11 večer a už je člověk trochu zhulenej, tak nechci chodit ven a je to takový trochu potupný mi přijde. Aspoň pro mě.“

Stejně to má i Robert a Hugo, Petr měl dříve, kdy užíval ve větší míře, se svou partou také oblíbený klub, o kterém věděli, že si mohou vevnitř „klidně ubalit“.

Dalším kontrolním prvkem v oblasti settingu je úprava množství marihuany, která je už ale pevně svázána s prostředím sociálním. Milan si tak pro domácí užívání připravuje malé jointy, ale naopak na „párty“ ubaluje o hodně větší, aby bylo více srandy. Dále pak na jeho chatě, kam jezdí s přáteli jednou za čtvrt roku, balí speciální jointy (crossjoint, windmill), po kterých je účinek o mnoho silnější. V rozdílném prostředí chce tak dosáhnout odlišného stavu.

Sociální prostředí také tedy v užívání hraje velkou roli. Mí respondenti mají vytvořenou síť lidí, s kterými užívají. Někteří ale mají určité nároky na ty, koho do nich pustí.

Nina ty své popisuje takto:

Tazatel: „A čím to je, že marihuana jednou za čas rozesměje a jednou...“

„Já si dycky říkám, že to je tím modelem, ale asi je to taky tím psychickým rozložením toho člověka a taky v jaký je člověk společnosti, protože, no prostě je to i o tom prostředí, v jakým člověk je. Když pak kolem tebe sedí skupina lidí, který jenom někam civí, tak to navozuje úplně jiné než veselej stav. (...) prostě si dycky vybírám, s kterejma lidma si dám a s kterejma ne, protože s některejma by to prostě nebylo zábavný.“

Milanovy nároky jsou ale úplně jiné:

„(...) ty lidi, se kterejma hulim pravidelně, si hodně vybírám podle toho, ne jakoby jak sou chytrý, ale celkově podle tý osobnosti, že všichni mí kamarádi, takovej ten kruh, tak všichni prostě studujou vejšku, jo. V životě bych nehulil pravidelně s nějakým hlupákem, jakoby na to hodně dbám.“

Sociální prostředí se ale během života člověku mění, a tak se třeba Benediktovi stalo, že se jeho parta lidí, s kterou měl ve zvyku konzumovat marihuanu, rozpadla, což způsobilo redukci jeho užívání. Petr zažil opačný případ. Poté, co si uvědomil, že nemá již své užívání pod kontrolou a chtěl tak výrazně omezit své užívání, tak se postupně vyčlenil ze skupiny uživatelů a našel si novou skupinu, která více vyhovovala jeho novým potřebám.

V ohledu settingu mají příležitostně užívající respondenti konzumaci marihuany spojenou s určitým typem míst (bary, příroda apod.). Dotázaní častější uživatelé pak preferují místa, kde je konzumace povolena. Příprava marihuany se může lišit v závislosti na fyzickém a sociálním settingu. Většina uživatelů má síť lidí, s kterými užívá marihuanu a určité zásady, koho do ní pustí.

2.2.3 Determinanty prvků kontroly

Nyní už víme, jak uživatelé dosahují požadovaných účinků marihuany, v kterých oblastech jim díky jejich užívání mohou vznikat problémy a pomocí jakých kontrolních opatření jim předcházejí. Je podle mě na místě si aktualizovat definici kontrolovaného užívání, protože ta Schneiderova (viz str. 4) se mi zdá moc obecná. Poukazuje totiž jen na vznik negativních následků, ale neříká, v jakých oblastech by mohly vznikat. Navrhuji tedy definovat kontrolované užívání jako takové, kdy respondent maximalizuje příjemné účinky

drogy, minimalizuje ty negativní a předchází sociálním, ekonomickým, psychologickým a zdravotním problémům, které by mohly vznikat užíváním drogy. Tato definice by měla pokrývat všechny oblasti kontroly mých respondentů.

Proč ale někteří regulují své drogové chování kvůli většině těchto faktorů (Robert) a další jen kvůli některým (Arnold)?

2.2.3.1 Rituální význam užívání

Zinberg tvrdí, že užívání marihuany není tolik ritualizováno, protože se užívá v mnoha prostředích a situacích [Zinberg, 1984:89]. Každý uživatel jim navíc přisuzuje jiný význam, a tak i mnou nalezené rituály jsou spíše individuální povahy.

Milan má ritualizované domácí užívání. Svůj rituál popisuje takto:

„(...) když sou doma všichni, tak já si to dám v 11 večer, když dou všichni spát a já mam pokoj jinde, mam vlastně svůj vlastní byt v baráku, takže oddělenej a dělám to kvůli tomu stavu, že si třeba pustim film nebo hudbu nebo sem na netu a dycky si jako ještě přinesu k tomu jídlo z lednice, udělám si k tomu dycky tu svojí přípravu, dycky si připravim něco k jídlu. Já si to připravim, zahulim a prostě hodinu si užívám, jakože mi je dobře a pak du spát.“

Dále tvrdí, že už to takto dělá čtyři, až pět let, a že za tu dobu velikost jointu nezměnil. Tato rituální příprava mu slouží k tomu, aby si konzumaci co nejvíce užil, ale také jako prvek kontroly. Dělá to po splnění denních povinností, a až když všichni spí a nikdo ho tak nemůže nachytat. Nezvyšováním dávky kontroluje tím také užití množství. Petr měl takový kontrolní rituál v podobě užívání až v pátek, kdy měl již všechny povinnosti splněné. Byla to pro něj odměna za odvedenou práci ve škole.

U Roberta s Milanem je ritualizována příprava jointu. Oba si k němu shání speciální tabák a dávají ho tam vždy v přibližně stejném množství. Takto ritualizovanou přípravou drogy dosahují uživatelé drog co možná nejpříjemnějšího stavu, na který jsou zvyklí [Grund 1993: 91].

U příležitostných uživatelů Niny, Arnolda a Petra se setkáváme s ritualizováním prostředí. Pro Ninu a Arnolda jsou to společenské akce a koncerty, kde ví, že si konzumaci

nejvíce užijí. Nina to popisuje takto:

„Prostě když deme někam, na nějakou akci, která je třeba typická tím, že se tam berou drogy, třeba ty drum n' basový, tak tam prostě vim, že se to stane, že někdo přijde a nabídne to brko, tak tam si to prostě dám, protože mě to baví.“

Naopak to má Petr, který v současné době užívání na společenských akcích zcela vynechává a upřednostňuje jiné prostředí:

„Třeba v dnešní době, kdy už nehulim na takový pravidelný bázi, tak maximalizace užitku pro mě znamená úplně vynechání marihuany z nějakých velkých společenských akcí. Spojuju to s nějakým rituálem, jako vážně prostě jako výlet, vyhlídka i jako momentálně to mám hodně spojený s přírodou a když si dám jointa, tak je to na 99 % někde na nějaký krásný louce nebo na nějaký vyhlídce a jenom takový množství, abych to prostě nepřeháněl a byl v pohodě no, takže už to mám spíš jako rekreačně.“

Významy rituálů se ale liší od významu, který uživatel připisuje samotnému užívání [Grund, 1993:30]. **Význam užívání** u jednotlivých respondentů je mezi mými respondenty prvním odlišujícím faktorem při výběru kontrolních prvků. Skoro všichni z mých respondentů dávali velký důraz na proces učení užívání marihuany. Metodou pokus/omyl si od svých začátků upravují své prvky vnitřní kontroly, aby jim posléze tyto zásady umožnili co nejvíce si užít konzumaci marihuany. Pro každého to ale znamená něco jiného.

Pro Ninu i Arnolda je marihuana čistě „společenská záležitost“, oba mají od ní ale jiná očekávání. Zatímco Nina si dává jen trochu, aby si zlepšila náladu, tak pro Arnolda je to spíše prostředek, jak se jednou za čas zničit. Je tak jasné, že oba při svém užívání budou brát ohledy na naprosto jiné věci. Nina si tak více kontroluje množství a pečlivě si vybírá lidi, aby s nimi při tom byla sranda. Marihuaně se vyhne velkým obloukem, když bude mít špatnou náladu. Arnold na množství nebere skoro vůbec zřetel, protože je jeho požadovaný stav úplně jiný a preferuje spíše silnější marihuanu, po které má silnější rauše. Nevadí mu také tolik kombinace marihuany s alkoholem, i když ví, co může přinést za nebezpečí.

Pro Milana, Roberta, Huga a Benedikta je mnohem důležitější stav, který marihuana navozuje. Nepotřebují tak být ve společnosti na to, aby si navozený rauš užili. Pro Roberta je užívání marihuany životní stylem, který má spjatý s hudbou a určitými názory na svět.

Benedikt to bere jako relaxaci a uvolnění od stresu. Oba mají společné, že rádi užívají marihuanu při různých aktivitách jako sekání trávy nebo práce v dílně, aby jim lépe ubíhaly. Oba tak užívají radši slabší typy marihuany, které jim umožňují být při rauši více aktivní. Hugo a Milan oproti nim dávají o mnoho větší důraz na chuť a kvalitu, a tak si o mnoho častěji než ostatní respondenti dávají i silnější „chutnější“ typy marihuany. Tento význam a funkce marihuany pro uživatele se může měnit, čehož je velkým příkladem Petr, který byl dříve častým uživatelem a dnes již užívá jen rekreačně.

Druhým determinanem, na kterém hodně záleží zvláště u vnější kontroly, jsou **socio-ekonomické podmínky** uživatele. Naprosto jiné kontrolní návyky měl dříve Petr s velice benevolentním otcem a Nina, která se musela svým rodičům vyhýbat. Benedikt zase musí regulovat své užívání kvůli pracovnímu úvazku a vlastní rodině. Rozpadnutí party jeho kamarádů, také zapříčinilo redukci jeho konzumace. Velké rozdíly můžeme také najít mezi Robertem a Milanem. Robert si musí na své živobytí vydělávat sám, a jelikož nemá zas tak velký příjem, tak je pro něj marihuana drahou záležitostí, což je jeden z důvodů, proč si ji sám pěstuje. Milan dostává peníze od rodičů, a tak s tímto problémy nemá.

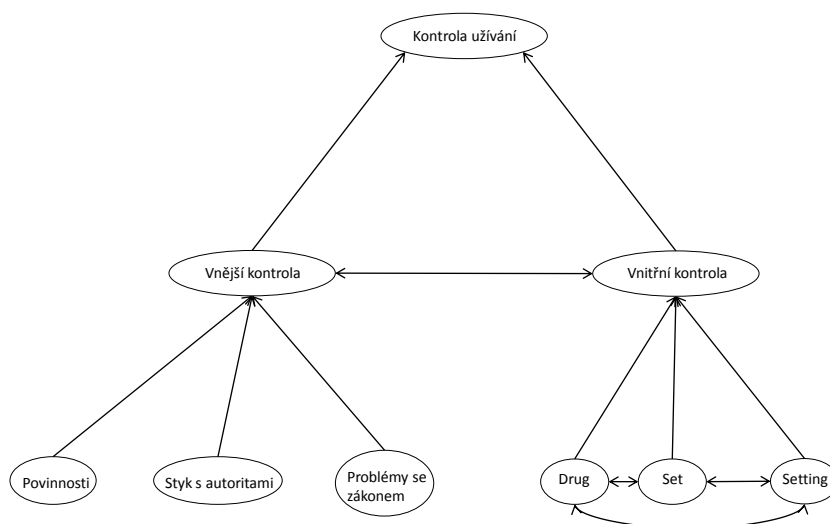
Posledním důležitým determinanem je **dostupnost marihuany**. Pro všechny mé respondenty je dnes již marihuana dobře dostupná a nemají problém jí sehnat. Přesto jsou ale díky tomuto faktoru mezi dotazovanými rozdíly. Největším specifikem je Robert, který si pěstuje vlastní marihuanu, takže když není období sklizně, tak své užívání výrazně redukuje, protože si kvůli své ekonomické situaci nechce marihuanu kupovat. Pro většinu ostatních je typické, že mají jednoho stálého dealera, od kterého si marihuanu kupují. Kvůli zatčení dealera musel jednou snížit svou konzumaci Milan. Hugo zase jmenuje specifický případ, kdy se jeden typ jeho oblíbeného druhu marihuany (skaf), přestal už prodávat, a tak k němu nemá přístup. Nina zase vždy dostávala marihuanu od přátel, bratra nebo od lidí, kteří ji nabídli. Není proto vůbec vybíravá ohledně druhů marihuany. Dále byly také jmenovány cesty do zahraničí jako důvod omezení konzumace kvůli snížené dostupnosti.

2.2.4 Shrnutí zjištění výzkumu

Výsledný model kontroly užívání marihuany se dělí na kontroly vnitřní a vnější. Díky vnější kontrole respondenti předchází problémům v oblasti povinností, styku s autoritami

a legálním postihům. Při vnitřní kontrole užívání dosahují respondenti požadovaného stavu pomocí regulace v oblasti drogy, setu a settingu. Výběr konkrétních kontrolních prvků pak závisí na socio-ekonomických podmínkách uživatel, významu a funkci, který přisuzuje užívání a na dostupnosti drog. Vztahy mezi kategoriemi modelu jsou zobrazeny na následujícím diagramu. Provedený výzkum také poukazuje k hypotéze, že se uživatelé podle přisuzovaného významu a tudíž i výběru kontrolních prvků rozdělují do dvou skupin. První skupině záleží více na sociální složce užívání marihuany, pro druhou skupinu je důležitější navozený stav po užití.

Diagram č. 7: výsledný model kontroly užívání

Závěr

Má bakalářská práce se zabírala kontrolovaným užíváním marihuany. Jejím hlavním cílem bylo zjistit, zda konzumenti této drogy využívají nějakých kontrolních návyků, které minimalizují riziko vzniku problémů, jež by jim díky užívání mohly vzniknout. K tomu mi posloužil kvalitativní výzkum v podobě sedmi polostrukturovaných rozhovorů s dlouhodobými uživateli marihuany. Ti byli vybráni pomocí metody sněhové koule. Pomocí výzkumu jsem dospěl k následujícím závěrům.

Respondenti si jsou velmi dobře vědomi potenciálních nebezpečí a regulují své drogové chování kvůli následujícím životním oblastem. Prvními jsou povinnosti, kde jim mohou vznikat problémy nejvíce ve škole a v práci. Další je styk s autoritami, od kterých jim hrozí stigmatizace, což jsou nejčastěji rodiče a učitelé. Třetí hlavní oblastí je vyhýbání se legálním problémům, které jim nejčastěji hrozí za řízení automobilu. Poslední oblastí je dostupnost a cena marihuany. Příležitostným uživatelům hrozí méně sociálních rizik, protože jejich užívání jim tolik neovlivňuje život.

Při samotném užívání drogy je rozhodující stav, kterého chtějí dosáhnout. Podle něj se pak uživatelé rozhodují o síle konzumované marihuany, metodě a míře (dávce) užití, tak aby maximalizovali příjemné účinky drogy a minimalizovali ty negativní. Nejčastější metodou užití je joint s tabákem. Zkušenější respondenti umí své rauše lépe kontrolovat, a tak neberou ohled na své nálady před konzumací. Pro občasně uživatele slouží marihuana jako zesilovač dobré nálady na společenských akcích. Velkou roli zde hraje i sociální a fyzické prostředí. Pro časté uživatele je typické i konzumování o samotě, s čímž sem se u příležitostných neseťkal. Částí uživatelé také mnohem více přemýšlí o zdravotních následcích užívání.

Determinanty výběru prvků kontroly je připisovaný význam a funkce užívání, socio-ekonomické podmínky uživatele a dostupnost drogy. Tyto faktory jsou mezi sebou provázané a změna v jednom může vyústit ve změnu v jiném faktoru. Respondenti se dělí do dvou skupin. Uživatelům v první skupině jde při užívání hlavně o sociální složku, těm druhým záleží více na stavu, který marihuana navozuje. Komplexní typologii uživatelů však vytvořit nemohu, protože k tomu nemám dostatečný vzorek uživatelů. To by mohlo být námětem pro můj další kvantitativní výzkum v této oblasti. Ten by již mohl být proveden pomocí

dotazníků, kde by se pomocí otázek o významu marihuany pro uživatele a socio-ekonomických ukazatelů mohl ověřit zjištěný model kontroly užívání a posléze vytvořit komplexnější typologii uživatelů.

Použitá literatura

APSLER, Robert. *Measuring how people control the amounts of substances they use* [online] Journal of Drug Issues, roč. 9, č 2, 1979, s. 145-159, [cit. 2015-05-13].

Dostupné z:

www.drugtext.org/pdf/Self-regulation-controlled-use/measuring-how-people-control-the-amounts-of-substances-they-use.pdf

COHEN Peter D. A., KAAL, Hendrien L. 2001. *The Irrelevance of Drug Policy: Patterns and careers of experienced cannabis use in the populations of Amsterdam, San Francisco and Bremen* [online] Amsterdam: CEDRO – Universiteit van Amsterdam. 2001. [cit. 2015-05-13].

Dostupné z:

www.cedro-uva.org/lib/cohen.3cities.pdf

COLLINS, R. *Interaction Ritual Chains*. Princeton: Princeton University Press. 2004. 439 p. ISBN 0-691-09027-0

CVVM/Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Postoj veřejnosti ke konzumaci návykových látek – květen 2013* [online]. 2013. [cit. 2015-05-13].

Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7036/f3/ob130620.pdf

EMCDDA. *A cannabis reader : global issues and local experiences*, Monograph series 8, Volume 2, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Lisbon. 2008. 364 p. ISBN 978-92-9168-312-3

GOFFMAN, Erving. *On Face Work: An Analysis of Ritual Elements in Social Interaction*. 1955/1967. Psychiatry 18: 213-31.

GRUND, Jean- Paul C.: *Drug use as a social ritual: Functionality, symbolism and determinants of self-regulation* [online] Rotterdam: Instituut voor Verslavingsonderzoek, 1993. [cit. 2015-05-13].

Dostupné z:

<http://www.drugtext.org/pdf/grund01.pdf>

MIOVSKÝ, M., et al. *Konopí a konopné drogy : adiktologické kompendium*. Praha: Grada, 2008. 548 s. ISBN 978-80-247-0865-2.

MORÁVEK, Jan. *Kontrolované užívání drog: co nám přináší výzkum uživatelů, kteří s drogami umějí zacházet* [online] Adiktologie. 2007, roč. 7, č. 4, s. 445-455, [cit. 2015-05-13].

Dostupné z:

www.medvik.cz/kramerius/PShowPageDoc.do?it=0&id=90504&picp=&idpi=294311

MRAVČÍK, V., P. CHOMYNOVÁ, K. GROHMANNOVÁ, V. NEČAS, L. GROLMUSOVÁ, L. KIŠŠOVÁ, B. NECHANSKÁ, B. SOPKO, H. FIDESOVÁ, J. VOPRAVIL a L. JURYSTOVÁ. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2013*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2014. 193 s. ISBN 978-80-7440-109-1.

RADA EVROPY – Skupina Pompidou. *Průručka k provádění výběru metodou sněhové koule (Snowball sampling)*. Úřad vlády České republiky. Praha. 2003. 108 s. ISBN 80-86734-08-0

SCHNEIDER, W. *Umgang mit cannabis : Zum Stand der Sozialwissenschaftlichen Forschung* [online]. 1997. [cit. 2015-05-13].

Dostupné z:

<http://www.bisdro.uni-bremen.de/boellinger/cannabis/07-sch-w.pdf>

SPIILKA, Stanislas, JANSSEN, Eric, LEGLEYE, Stéphane. *Detection of problem cannabis use : The cannabis abuse screening test (CAST)* [online]. 2013. [cit. 2015-05-13]

Dostupné z:

<http://www.ofdt.fr/BDD/publications/docs/eisasst9.pdf>

STRAUSS, Anselm L a Juliet M CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu : postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Překlad Stanislav Ježek. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999, vi, 196 s. SCAN, sv. 2. ISBN 808583460x.

ZINBERG, Norman E. *Drug, set and setting: The basis for controlled intoxicant use*. Yale University: Yale University Press, 1984. 277 p. ISBN 0-300-03110-6.

ZINBERG, N. E., HARDING, W. M., STELMACK, S. et al. *Patterns of heroin use, Recent Developments in Chemotherapy of Narcotic Addiction*, Annals of the New York Academy of Sciences 311:10-24.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Scénář rozhovoru (text)

Příloha č. 2: Struktura kódování (diagramy)

Příloha č. 3: Slovníček pojmů

Příloha č. 4: Přepsané rozhovory (text)

Přílohy

Příloha č. 1: Scénář rozhovoru

Témata:	Otázky:
1. Marihuanová kariéra	Řekni mi, prosím, o své první zkušenosti s marihuanou?
	Jak se od té doby vyvíjelo tvé užívání marihuany? + příčiny změn
2. Současné užívání	Jak často nyní užíváš? (množství-mění se v některých situacích?, frekvence-mění se v některých situacích?) Při jakých příležitostech užíváš? (s kým, kdy, kde, jak) – pokud i sám, rozdíl mezi užíváním s lidmi a sám Při jakých příležitostech se vyhýbáš užívání, jestli nějaké takové jsou? (s kým, kdy, kde, jak, proč)
3. Způsob užívání	Jakými způsoby si již konzumoval marihuanu? (+rozdíly v účincích, při kterých příležitostech si je používal/a, používáš) Jaký způsob preferuješ?
4. Dostupnost marihuany	Jak si sháníš marihuanu? Pokud kupuje, tak za kolik (je to hodně?) a od koho (přátelé, dealer)
5. Účinky marihuany	Jak bys popsal účinky marihuany? Máš po užití vždycky stejné stavy (když ne, tak proč myslíš, že to tak je) Bereš u toho ohled na nálady?
6. Postoje okolí	Jak na to reaguje rodina, přátelé, partneři?
7. Problémy díky užívání	Vznikali/vznikají ti díky užívání nějaké problémy?
8. Výhody a nevýhody marihuany	Jaké bys řekl/a, že má marihuana výhody/nevýhody?
9. Rada nováčkovi	Dal bys nějakou radu nováčkovi, který chce začít s marihuanou?

Při tvorbě otázek jsem čerpal inspiraci hlavně z výzkumu marihuanových uživatelů Cohena a Kaalové. Pořadí témat mělo sloužit spíše pro orientaci. Pevný byl jen začátek první otázkou a konec poslední. Metodou doptávání jsem se snažil zjistit dodatečné informace o konkrétních tématech od respondentů. U některých to nebylo třeba, protože byli velice sdílní (Hugo, Milan), a u některých bych se bez toho neobešel (Arnold).

Příloha č. 2: Struktura kódování (diagramy)

Diagram č. 1: kategorie Povinnosti

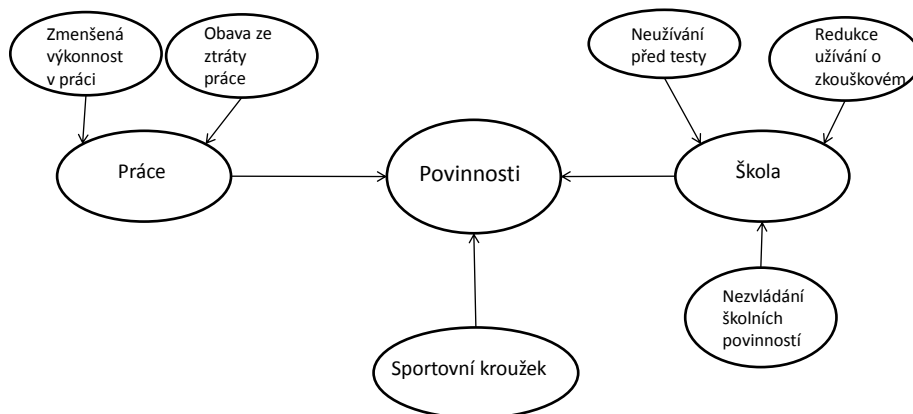
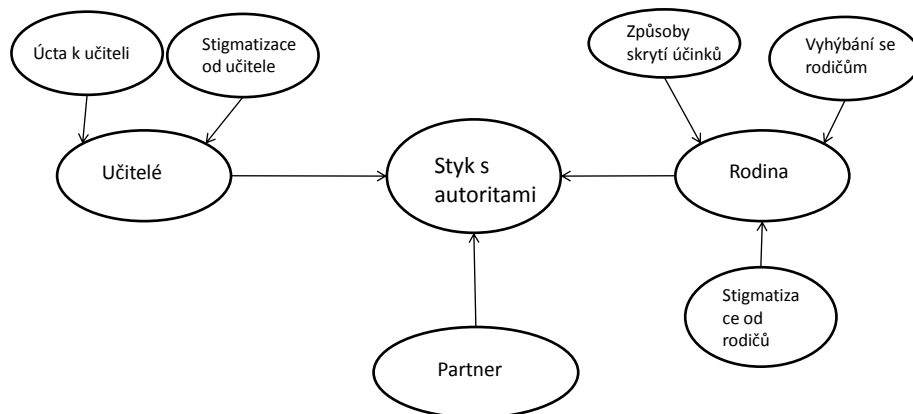

Diagram č. 2: kategorie Styk s autoritami

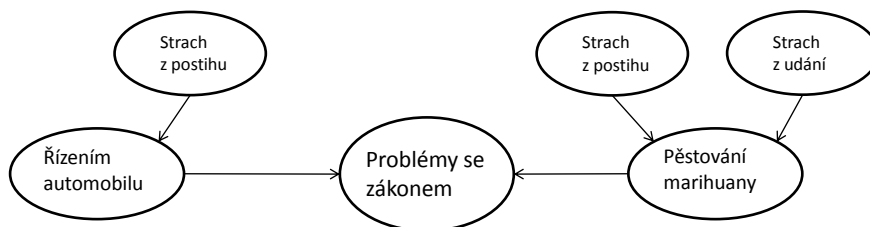
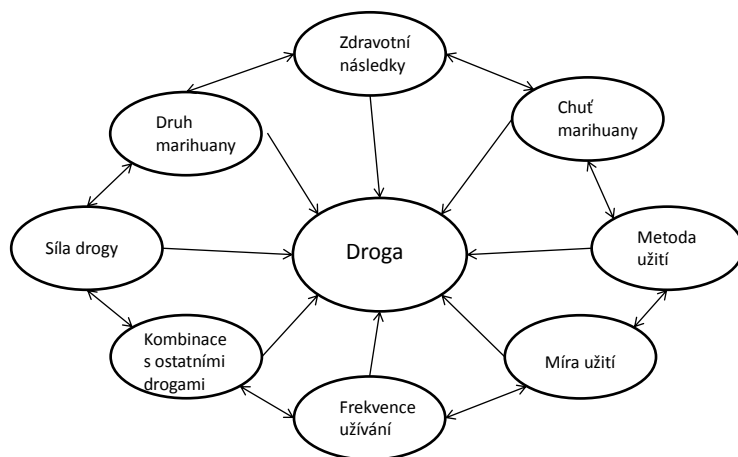
Diagram č. 3: kategorie Problémy se zákonem**Diagram č. 4: kategorie Droga**

Diagram č. 5: kategorie Set

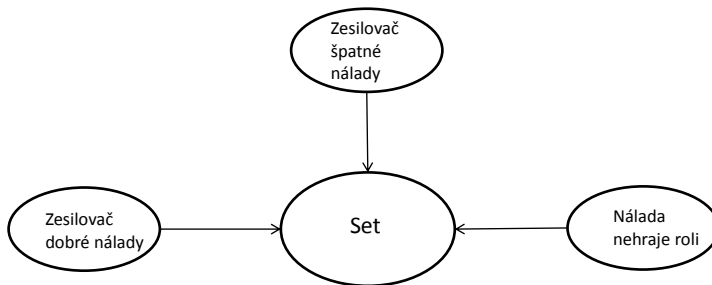
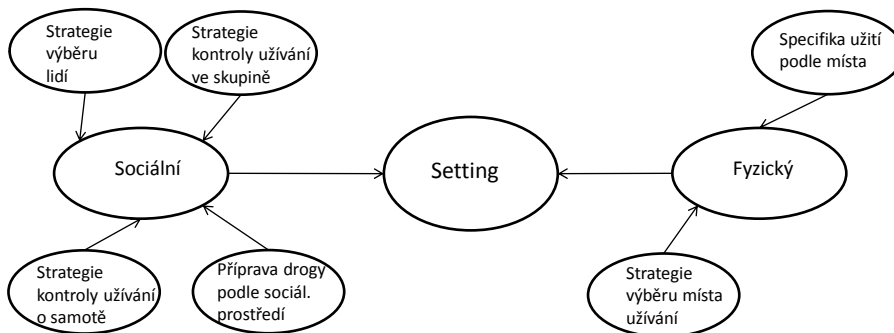
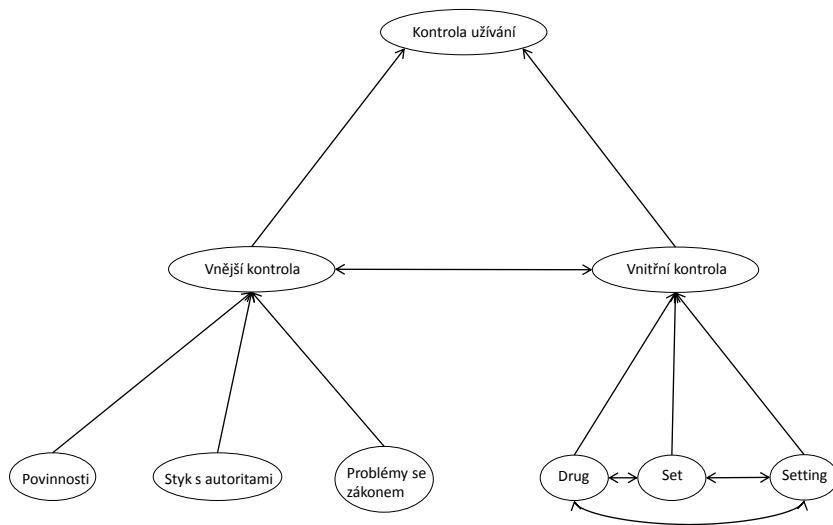

Diagram č. 6: kategorie Setting

Diagram č. 7: výsledný model kontroly užívání

Příloha č. 3: Slovníček pojmů (text)

Bong – užívání marihuany vodní dýmku, umožňuje intenzivnější rauše

Cross-joint – 2 složené marihuanové cigarety

Hulení – marihuana, podobně *tráva*, *ganja*

Hulit – užívat marihuanu

Joint – cigareta ubalená z marihuany, podobně *brko*, *brčko*

Rauš – stav po užití marihuany

Smažka – drogový uživatel, jehož vzhled bývá většinou poškozen dlouhodobým užíváním drog

Windmill – 3 a více složených marihuanových cigaret